

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra filosofie a religionistiky

Bakalářská práce

Přestupové hnutí v Písku (1918 – 1922)

Vedoucí práce: Doc. Mgr. Jaroslav Vokoun, Th.D

Autor práce: Mgr. Věra Matoušová

Studijní obor: Náboženská výchova a etika, kombinované studium

Ročník: IV.

2007

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě teologickou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

12.12.2007

Mgr. Věra Matoušová

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Doc. Mgr. Jaroslavu Vokounovi Th.D za jeho profesionální i lidský přístup. Také děkuji za všestrannou podporu svému manželovi Mgr. Petru Matoušovi, archiváři SOkA v Písku.

OBSAH

ÚVOD	5
1 <u>Československá republika a její vývoj v oblasti náboženské (1918 – 1922)</u>	7
1. 1 „Kulturní boj“	7
1. 2 Reformní hnutí	8
1. 3 Církev československá	10
1. 4 Evangelické církve	12
1. 5 Přestupové hnutí a rok 1921.....	13
2 <u>Náboženský život v Písku mezi léty 1918 – 1922</u>	14
2. 1 Katolický versus národní.....	14
2. 2 P. Antonín Svoboda.....	16
2. 3 Z utlačovaných se stávají utlačovatelé?.....	17
2. 4 Sčítání obyvatelstva v Písku.....	20
2. 5 Založení náboženské obce CČS.....	21
2. 6 Přestupy duchovních.....	23
2. 7 „Vytyčování hranic“ v roce 1921.....	24
2. 8 Otázka kostelů.....	28
2. 9 Sbor Chelčického ČCE.....	31
ZÁVĚR	34
Seznam literatury a pramenů.....	36
Seznam zkratk	39
Abstrakt.....	40
Abstract.....	41

ÚVOD

Předmětem mého zájmu je analýza situace vybraných církví ve městě Písku v počáteční fázi budování první Československé republiky. Ke zpracování takto úzce vymezeného tématu bylo nezbytně nutné se nejprve zorientovat v širších souvislostech dané doby a zaměřit se na společenský pohyb, týkající se náboženské a církevní oblasti. V této fázi jsem vycházela z dostupné literatury.

Společensko-politický kontext první republiky mi nastínily knihy Ferdinanda Peroutky a Jiřího Kovtuna. Vedle těchto prací jsem čerpala z knih historiků Jaroslava Kadlece, Zdeňka Kalisty a Josefa Pekaře. Cenným a bohatým zdrojem informací mi byly publikace Pavla Marka *Český katolicismus 1890 – 1914* a *Církevní krize na počátku první Československé republiky*. Nezbytný materiál mi poskytla kniha Pavla Filipiho *Křesťanstvo*. Doplňující informace jsem čerpala z jubilejního sborníku Církve bratrské *Sto let ve službě evangelia*.

Regionální dějiny Písku dvacátého století jsou zpracovány historikem Jiřím Práškem.¹ Předchozí období popsal ve svých *Dějínách královského města Písku* August Sedláček.² Práce se opírá nejen o literaturu, ale také o prameny. Základním zdrojem pro mé studium byly tři církevní kroniky. Nejobsáhleji je období let 1918 – 1922 popsáno v *Liber memorabilium* Římsko-katolické farnosti Narození Panny Marie.³ Jedná se o kroniku, kterou sepisovali píseční děkané. Všímá si nejen náboženského života katolického, ale i veřejného dění ve městě Písku. Autorem zápisů ze sledovaného období byl P. Antonín Svoboda.

Náboženská obec Církve československé (CČS) si také vedla svoji *Pamětní knihu*.⁴ První zápis je až z června roku 1925, kdy Písek navštívil patriarcha Karel Farský. Následující stránky pak zpětně popisují historii vzniku náboženské obce CČS a aktivity jejích členů. Kronikářem byl místopředseda Jaroslav Vaněček. Třetí *Stručná historie* byla psána v prostředí Českobratrské církve evangelické (ČCE).⁵ Její první zápis se váže k roku 1900, kdy v Písku vznikla Evangelická reformovaná kazatelská stanice a následuje až do roku 1912,

¹ PRÁŠEK, J. *Písecké XX. století. Tentýž, Písek před 75 lety aneb Kronika roku 1922.*

² SEDLÁČEK, A. *Dějiny královského krajského města Písku nad Otavou. Díl. I. – III.*

³ *Liber memorabilium decanatus regiae urbis Písecae (1893 – 1932), díl II, Římsko-katolický farní úřad Písek. Dále jen Liber memorabilium.*

⁴ Současný název Československá církev husitská. *Pamětní kniha Náboženské obce Československé v Písku založené 16. VI. 1921, farní úřad Československé církve husitské v Písku. Dále jen Pamětní kniha.*

⁵ *Stručná historie sboru Chelčického v Písku, farní úřad Českobratrské církve evangelické v Písku. Dále je Stručná historie.*

kdy jsou záznamy přerušeny. Pokračování se ujal ing. Jaromír Ražant v březnu 1950⁶ a zpětně zpracoval období od roku 1921.⁷

Důležitým zdrojem informací mi byly knihy změn náboženství, které jsou uloženy v SOkA v Písku.⁸ Další materiály vztahující se k náboženskému životu v Písku ve sledovaném období jsem našla ve fondu Městský úřad Písek.⁹ Dobovou atmosféru na svých stránkách dokresluje regionální tisk. Jedná se především o *Písecké listy*, *Písecký kraj* a *Otavan*.¹⁰

Cílem práce je zmapovat podobu přestupového hnutí v Písku. Toto dění chci sledovat v kontextu atmosféry vznikající Československé republiky. Budu se soustředit na události spojené se založením náboženské obce ČČS. Nechci opomenout ani aktivity sboru sjednocené ČCE. Důležitou součástí práce má být popis názorů píseckého děkana. V zorném úhlu mého zájmu budou především náboženské aktivity a vztahy mezi konkrétními představiteli tří sledovaných církví v Písku.

Vzhledem k předepsanému rozsahu bakalářské práce se tomuto fenoménu věnuji pouze pro období let 1918 – 1922. Vše se snažím sledovat za pomoci diachronního přístupu a jako základní používám metodu přímou.

⁶ Byl k této funkci vyhlédnut již za far. Somolíka, kdy působil jako pokladník a účetní. Nebyly mu však tehdy dodány žádné prameny a proto k této práci nedošlo. *Stručná historie*, s. 22.

⁷ V pramenech z doby od r. 1912 do r. 1921 je mezera. Jen ojedinělé zmínky se vyskytují v náčrtu dějin sboru, který pořídil far. Rodr z Val. Meziříčí v době svých studií. Tamtéž.

⁸ SOkA Písek, Okresní úřad Písek (dále jen OKÚ Písek), *Záznam o ohlášených výstupech a přestupech z náboženských společností (1906 – 1920)*, kn. 89, *Záznam o ohlášených výstupech a přestupech z náboženských společností (1920 – 1921)*, kn. 90, *Záznam o ohlášených výstupech a přestupech z náboženských společností (1921 – 1922)*, kn. 91, *Záznam o ohlášených výstupech a přestupech z náboženských společností (1922 – 1926)*, kn. 92, *Index k rejstříku změn náboženských vyznání (1922 – 1931)*, kn. 109.

⁹ SOkA Písek, Městský úřad Písek (dále jen MÚ Písek), *Církevní slavnosti (1913 – 1920)*, sign. XIII J, kart. 711, *Církevní slavnosti (1921 – 1927)*, sign. XIII J, kart. 798, *Instalace Českobratrského faráře 1923*, sign. XIII K, kart. 798.

¹⁰ *Písecké listy. Orgán Československé národní demokracie. Ročníky 1918 – 1922. Písecký kraj. Krajský list Československé strany socialistické a Jednot malozemědělců IX. župy Jihočeské. Ročníky 1918 – 1922. Otavan. Měsíčník pro národní, kulturní a hospodářské zájmy král. města Písku a kraje Prácheňského. Ročníky 1918 – 1922.*

1 Československá republika a její vývoj v oblasti náboženské (1918 –1922)

1.1 „Kulturní boj“

Československá republika prožívala po svém vzniku vedle zásadních změn politických a sociálních i dramatický vývoj v oblasti náboženské. Obnovení státní samostatnosti bylo částí veřejnosti přijímáno jako splnění Komenského slov z *Kšaftu Jednoty bratrské*. I první projev T. G. Masaryka jako presidenta republiky začínal jeho citací: „*Věřím i já Bohu, že po přejití vichřic hněvu, hříchy našimi na hlavy naše uvedeného, vláda věcí Tvých k Tobě se zase navrátí, o lide český...*“¹¹ Citát ilustruje Masarykovu filosofii českých dějin výrazně upřednostňující reformační hnutí – tradice husitské a českobratrské.¹²

Veřejnost posílena dobovými hesly „*zúctujme s Římem*“, „*pryč od Říma*“ sdílela nepřátelský postoj vůči katolické církvi, která byla obviňována z úzkého sepejetí s poraženým Rakousko-Uherskem a habsburskou dynastií. Příčiny této nevraživosti nalezneme jak ve faktorech dlouhodobé působnosti – katolická církev nebyla schopna adekvátně reagovat na nové politické, hospodářské, společenské a kulturní poměry -, tak v bezprostředních důsledcích chování hierarchie za první světové války.¹³ Nicméně dobová žurnalistika často

¹¹ *Sto let ve službě Evangelia (1880-1980)*,s.47; srovnej KOVTUN, J., *Republika v nebezpečném světě*, 43.

¹² „Svou „českou národní filozofii“, ... rekonstruoval Masaryk asi takto: Naši buditelé našli pevný základ pro své snahy v pojmu humanity. Nejurčitěji jej formuloval Kollár, který přejal Herderovu filozofii dějin. České svobodomyšlné hnutí přitom zároveň zcela přirozeně odkazovalo k české reformaci, k bratrským a husitským tradicím, které umožňovaly, aby naši buditelé pokračovali tam, kde byl vývoj násilně přetržen reakcí. Dobrovský, Kollár, Šafařík, Palacký jsou bytostnými nositeli vznešených tradic české reformace, obhájci svobody svědomí a hlasateli bratrských ideálů humanity. Naše národní znovuzrození je tedy historický vývoj zcela organický. Obrozenecké úsilí se v něm spojilo se snahami české reformace. Humanitní ideál, hlásaný Dobrovským a Kollárem, je podle Masaryka naším národním úkolem. Byl vypracován naším bratrstvím a jím je nám odkázaný. Je nejen smyslem našeho národního života, ale přímo výrazem pochopení oněch plánů Prozřetelnosti. Za něj podstoupil Hus smrt mučednickou. Česká idea humanitní, česká idea bratrství, to jsou české vůdčí ideje „celého člověčenství...“. Tak psal Masaryk v České otázce ...“ HAVELKA, M., *Spor o smysl českých dějin 1895 – 1938*, s. 16 – 17.

¹³ „Katolická církev, jejímž přirozeným posláním by mělo být křesťanské rozvíjení míru, sloužila naopak válce bez důstojnosti a bez charakteru. Už v samých začátcích shledáváme se se souhlasem Vatikánu k propukajícímu boji. Rakouský diplomat v Římě, hrabě Pálffy, poslal 29. července 1914 zahraničnímu ministru Berchtoldovi tuto zprávu o smýšlení v kruzích vatikánských: „Když jsem před dvěma dny navštívil kardinála státního sekretáře, obrátil přirozeně hovor na veliké otázky a problémy, které dnes zaměstnávají Evropu. Nevycítil jsem však z poznámek Jeho Eminence žádné zvláštní mírnosti a smířlivosti. Nótu, poslanou Srbsku, kterou nazval krajně ostrou, schválil přesto bezvýhradně a současně dal nepřímou výraz naději, že monarchie vytrvá. ovšem, mnil kardinál, že Srbsko nebylo již mnohem dříve poníženo... Tento výrok odpovídá také smýšlení papežovu, neboť během posledních let vyslovila Jeho Svatost často politování, že Rakousko-uhersko opomenulo potrestat svého nebezpečného souseda na Dunaji. Mohla by vzniknout otázka, jak možno vysvětlit, že katolická církev v době, kdy ji řídí hlava, proniknutá posvátnými, vpravdě apoštolskými ideami, ukazuje se tak bojovná? Odpověď je velmi prostá. Papež i kurie pohlížejí na Srbsko jak na sžítavou nemoc, která zvolna postupuje až k nejvladnějšímu kořenu monarchie a která by ji časem musila rozvrátit. Rakousko-Uhersko však je a zůstane... katolickým státem kat exochen, nejpevnější hradbou víry, která církvi Kristově zůstala v našem století. kdyby padla tato hradba, pozbyla by církev své nejmocnější opory a v boji proti pravoslaví svého nejmocnějšího předvoje. z tohoto stanoviska a v tomto osvětlení dá se mezi apoštolským smýšlením a válečným duchem velmi snadno překlenout most.“ PEROUTKA, F., *Budování státu I.*,s. 269.

umě manipulovala s fakty v rámci mezistranických bojů a snažila se o diskreditaci nejen politického katolicismu, ale i církve a jejího učení. Historikové hovoří o „*kulturním boji*“¹⁴, jehož příčiny vidí ve spojení hnutí „*pryč od Habsburků*“ s hnutím „*pryč od Říma*“.¹⁵

Oslabená pozice Římsko-katolické církve se reálně projevila nejen v pouličních akcích typu stržení Mariánského sloupu na Staroměstském náměstí (3. 11. 1918), ale hlavně v Revolučním národním shromáždění při projednávání konkrétních návrhů zákonů. Byla projednávána osnova reformy manželského práva, objevil se návrh tzv. kazatelnicového zákona, jednalo se o pozemkové reformě, eliminaci vlivu církve ve škole a také o odluce církve od státu.¹⁶ „*Za této situace duchovenstvo cítilo odpovědnost za církvev a rozhodlo se vystoupit na její obranu. Domnívalo se, že účinná apologie musí být svázána také s provedením určité reorganizace církve.*“¹⁷

1.2 Reformní hnutí

Reformní hnutí, které se v římskokatolické církvi objevilo na sklonku roku 1918, obsahem i osobami přímo navazovalo na českou Katolickou modernu, která byla nejen literárním, ale i církevně-společenským modernistickým proudem.¹⁸ Hlavní roli v reformním úsilí let 1918-1920 sehrála obnovená Jednota katolického duchovenstva, v jejímž čele stanuli Jindřich Šimon Baar, Xaver Dvořák a František Jan Kroiher. Byli to bývalí funkcionáři stejnojmenné organizace založené roku 1902 a rozpuštěné o pět let později v souvislosti s encyklikou papeže Pia X. *Pascendi dominici gregis*. Modernistický program z přelomu století navazoval na programové teze kněžského hnutí ze 40. let 19. století reprezentované osobností Františka Náhlavského, což poukazovalo na dlouhodobou přítomnost problémů a jejich neřešení.¹⁹

Jednota katolického duchovenstva prezentovala vlastní program v tiskovině nazvané *Obnova církve katolické v Československé republice*. Základní požadavek směřoval k vybudování patriarchátu v Praze jako ústředí, které bude garantovat národní charakter církve a reprezentovat ji ve vztahu k Vatikánu a československé vládě. Patriarchou se měl stát

¹⁴ MAREK, P., *Český katolicismus 1890-1914*, s. 420-423; Tentýž, *Církevní krize na počátku první Československé republiky (1918-1924)*, s. 36-39. KADLEC, J., *Přehled českých církevních dějin (2)*, s. 239-251.

¹⁵ *Jednoho nepřitele, Habsburka, jsme se tedy zbavili, ale jiný, stejně krutý odvěký náš nepřítel zůstal dosud nepřemožen. Nezazníval-li do srdcí tvůrců našich prvých zákonů hlas našeho presidenta jako polnice: „Řím musí býti souzen a odsouzen.“ Pamětní kniha*, s. 3.

¹⁶ MAREK, P., *Církevní krize*, s. 46.

¹⁷ Tentýž, *Český katolicismus*, s. 422.

¹⁸ Detailně: Tamtéž, s. 279–466.

¹⁹ Tentýž, *Církevní krize*, s. 26; *Český katolicismus*, s. 359.

pražský arcibiskup stojící nad ostatními biskupy ve smyslu jejich výběru a s možností udílet dispens místo papeže.

Druhým požadavkem směřujícím k vybudování národní církve se měla stát církevní samospráva, realizovaná odlukou církve od státu, s nastolením korektních vztahů a vytvoření nového modelu vnitro-církevní organizace. Základní jednotkou v ní měla být farní obec se svou volenou farní radou, nad ní diecézní rady a v čele ústřední církevní rada vedená patriarchou. *„Velmi podrobně rozpracovaná reforma patronátu reagovala na připravovanou pozemkovou reformu s likvidací velkostatků a předpokládala vytvoření finančních fondů a pozemkových majetků kolem kostela, které se měly stát základem hospodářské samostatnosti kněze.“*²⁰

Třetím požadavkem bylo zavedení národního jazyka do liturgie, čímž by se posílila správní autonomie národní církve. Vedle češtiny se v návrhu prosadila i staroslověnština jako liturgický jazyk, ovšem pouze na vybraných místech. Na to navazují další požadavky: reforma církevních řádů, reforma výuky náboženství a studia na teologických fakultách, úprava církevní praxe při pohřbech žehem a zdobrovolnění celibátu.

Vlivem umělého urychlení reformního hnutí,²¹ byla bez hlubší přípravy 21. června 1919 vyslána delegace k papeži. Nelze ovšem říct, že by podcenila organizační přípravy. Vyjednala si doporučující dopis od vlády (ten se ale nevztahoval na programové požadavky Jednoty). Každý z členů výpravy navštívil svého biskupa a seznámil jej s cílem své cesty a vyžádal si s ní souhlas. V samotném jednání se státním sekretářem se však *„v plné nahotě ukázala nezkušenost členů deputace, kteří Gasparriho jednání pocítovali jako zastrašování a nátlak. Ztratili odvahu a memorandum Jednoty, předem připravené v Praze a formulované Šandou v latině, jež měl Kolísek v příruční tašce s sebou, měli strach předat.“*²² Program byl zúžen pouze na čtyři body. Požadavek zrušit celibát neuspěl. Zavedení českého jazyk bylo povoleno v určitých oblastech pastorační činnosti kněze. Při způsobu výběru biskupů zvolil Vatikán svou vlastní cestu. Pouze ve věci aktuálně řešit obsazení biskupských křesel panovala jednota názorů.

V té době (od jara roku 1919) již fungovalo volné seskupení asi 200 duchovních pod názvem Ohnisko, které se hlásilo k Jednotě duchovenstva, ale rozcházelo se s jejím vedením v názoru na taktiku postupu. To se projevilo právě při vyslání delegace do Říma, pro kterou Ohnisko v čele s B. Zahradníkem-Brodským vypracovalo memorandum s požadavkem

²⁰ Tentýž, *Církevní krize*, s. 90-91.

²¹ Podrobně: Tentýž, *Katolická církev*, s. 438-40.

²² Tamtéž, s. 442.

doručení papeži. Zavazovalo sdružení realizovat reformní program Jednoty cestou via facti v případě, že bude v Římě odmítnut.²³

Reakcí na návrat delegace byla první radikalizace a to v podobě sňatku kněží. Vyhlášení cesty činu se ale nesetkalo v řadách československého kléru s příliš velkým pochopením a Ohnisko se vlivem ztráty členské základny začalo rozpadat. Vedení reagovalo jeho rozpuštěním a ustanovením Klubu reformních kněží Jednoty československého duchovenstva, jejímž předsedou se stal Karel Farský. Ten ještě v září 1919 organizaci orientoval na získávání členstva a vyzýval k trpělivosti, ale již během října a listopadu svůj postoj změnil. Historik Pavel Marek nachází důvod této změny ve dvou příčinách: „*Farský tedy revidoval své názory pod tlakem těch sil, které požadovaly vyřešit existenční postavení kněží a jejich perspektivu, což mohla pravděpodobně pouze nová církev.*“²⁴ Obdobně závažnou událostí bylo jmenování nového pražského arcibiskupa, kterým se v září 1919 stal František Kordač. Představitel konzervativního proudu, který v katolické církvi odmítal demokratizaci a jakoukoli adaptaci na nové poměry. V těchto intencích také jednal. Jednota katolického duchovenstva byla 24. července 1922 „*dobrovolně, na základě svobodného rozhodnutí*“ rozpuštěna. (Podle dekretu svatého oficia ze 14. 6. 1922 měli být bezodkladně exkomunikováni z církve všichni členové spolku).²⁵

1.3 Církev československá

Ještě před samotným vznikem reformního hnutí existovala menší skupina kněží – radikálů, která uvažovala o vytvoření národní církve a s touto ideou do obnovného hnutí vstupovala. Reprezentantem této myšlenky byl kněz Gustav Adolf Procházka, který 26. února 1918 publikoval článek *Podstata češství a „Čech“*, kde čtenáře přesvědčoval, že existují dvě alternativy v postojích kněží – zůstat věrný římskokatolické církvi nebo založit novou národní církev.²⁶ Za necelé tři roky k této situaci došlo a přesto byla většina duchovenstva tímto rozhodnutím zaskočena.

Během jednání důvěrníků Klubu reformních kněží, které proběhlo dne 27. listopadu 1919 v Národním domě na Smíchově, padlo rozhodnutí o rozchodu s římskokatolickou církví a o založení samostatné církve s názvem Církev československá. To potvrdila členská schůze

²³ Více: Tamtéž, s. 446.

²⁴ Tamtéž, s. 453.

²⁵ Tamtéž, s. 479.

²⁶ MAREK, P., *Český katolicismus*, s. 423.

dne 8. ledna 1920 za účasti 206 hlasujících, z nichž proti rozchodu bylo 66 členů.²⁷ „Po hlasování, které rozhodlo založení nové církve, zazněla hymna a svatováclavský chorál a schůze byla na chvíli přerušena. Později byl projednán Organizační řád církve československé a zvolena část dvanáctičlenného církevního výboru. Během schůze vystoupil dr. Stěhule, který jménem Českobratrské církve evangelické blahopřál k vyhlášení nové církve a vyslovil naději, že obě církve budou působit v lidu duchem smířlivosti a lásky.“²⁸

První náboženská obec Církve československé byla ustanovena na shromáždění věřících v sakristii pražského kostela sv. Mikuláše na Starém Městě dne 25. ledna 1920. Ke schválení církve vládou došlo v září téhož roku. Zpočátku provázely Církev československou hlavně hospodářské problémy. Na mnoha místech vznikly spory s římskokatolickou církví o užívání kostelů. Vycházely z interpretace, že se jedná o objekty veřejného rázu postavené věřícími a jim sloužící. Tam, kde ve farnosti existovala silná skupina lidí, která přešla k nové církve, má mít nárok přejít i s bohoslužebným prostorem. Celkově CČS pronikla do 76 římskokatolických kostelů v Čechách a do čtyřech na Moravě a ve Slezsku.²⁹ Interpretace se ale opírala o historickou argumentaci a opomíjela legislativní normy. V letech 1921 – 1922 se problematikou kostelů zabývaly státní úřady, které nakonec rozhodly ve prospěch církve římskokatolické. Po soudním výroku náboženské obce československé zpravidla odevzdaly zabrané kostely a kaple. Bohoslužby se poté konaly na návších, pod stromy, na polích a na památných místech. Situace se změnila ve druhé polovině dvacátých let, kdy došlo k výstavbě řady nových modliteben.

Jediným pevným příjmem ústředního výboru církve v prvních letech existence byla polovina peněz z pokladniček ve staroměstském kostele sv. Mikuláše. V letech 1920 – 1922 církve od státní správy nedostávala téměř žádné finanční prostředky, protože její nároky nebyly zařazeny do státního rozpočtu. Teprve od roku 1923 bylo státním rozpočtem pravidelně pamatováno na výdaje Církve československé.³⁰

Díky přestupovému hnutí zaznamenala nová církve během prvního roku své existence ohromný nárůst členů, jejichž počet dosáhl více než půl milionu. V drtivé většině případů se jednalo o bývalé členy římskokatolické církve.

²⁷ „Přímí účastníci schůze z řad odpůrců schismatu se později vyslovili v tom smyslu, že nálada se několikrát změnila, vždy jinak, podle momentálního rozpoložení mysli účastníků.“ Tentýž, *Církevní krize*, s. 214.

²⁸ VAŇÁČ, M., *Církev československá*. In *Křesťanské církve v českých zemích a jejich vzájemné vztahy od poloviny 19. století do dvacátých let 20. století*. Poslední aktualizace 15. 11. 2000 [cit. 2007-12-03]. Dostupné na WWW: <http://www.christnet.cz/diskuse/archiv/tema_102.html>.

²⁹ MAREK, P., *Církevní krize*, s. 259.

³⁰ VAŇÁČ, M., *Církev československá*.

1.4 Evangelické církve

Národ byl zatížen silným negativismem a v protikatolické frontě se vedle sebe sešly s některými politickými stranami a Volnou myšlenkou i evangelické církve.³¹ Ty se v českém prostředí po roce 1918 nově přetvářely a četných změn doznaly také jejich názvy.

Vznik Českobratrské církve evangelické se váže k 17. 12. 1918, kdy generální sněm obou církví – Evangelické církve helvetského vyznání (kalvinistické) a Evangelické církve augsburského vyznání (luterské) – schválil jejich sloučení.³² Své přihlášení k české reformaci vyjádřila ČCE přijetím dvou konfesí: české z r. 1575 a bratrské. Zvláštní rezolucí se generální sněm přihlásil také k dědictví luterskému a kalvinistickému na doklad, že nebyla zamýšlena národní církev česká.³³ Generální sněm vydal k národu k národu toto poselství: *„Všem Čechům, obeznámeným s dějinami českého národa, je společné vědomí, že mezi církví římskokatolickou a českým národem je staletý a hluboký rozpor... Nemůže být ničím vyrovnán. Rozpor ten působí zhoubně na vědomí i charakter národní, je českým neštěstím a nebezpečím české svobody. Proto, když už národ náš zbaven je Habsburků, jednoho krvavého nepřítelů a utiskovatele svého, měl by už také zbavit se i druhého, který byl hlavní příčinou jeho běd a udržovatelem jeho poroby. A tu je dvojí možnost: buď bezkonfesijnost, anebo přijmout náboženství a církve jinou, která není v rozporu se svým národem, jeho dějinami, jeho zájmy a svobodou. Potomci českých husitů jsou přesvědčeni, že jen to druhé řešení rozporu je správné, protože věří, že náboženství a jeho organizace – církve – je nutnou složkou národního i osobního života...“*³⁴

Různé chápání reformačního dědictví a odlišné národnostní důrazy se staly překážkou širšího spojení evangelických církví hned po vzniku Československé republiky. Němci vytvořili samostatnou evangelickou církev a také na Slovensku zůstaly samostatné církve luterská i reformovaná, v níž převládali Maďaři. Odděleny zůstávaly i malé evangelické denominace, kterým vadila věroučná neurčitost a liberální bohosloví. Šlo zejména

³¹ „Vskutku, pod tlakem antipatií ke katolicismu a při hledání spojenců proti němu náboženská určitost protestantských vůdců zakolísala. Pracovali ruku v ruce s Volnou myšlenkou, ačkoliv by v ní spíše měli vidět nepřítel, neboť toto hnutí sahá stejně nemilosrdně na jejich základní pravdy jako na katolické. Intimní blízkost k Volné myšlence byla neklamnou známkou oslabenosti náboženského živlu v nich. Počínali si více politicky než nábožensky, mluvili častěji proti Římu než o Kristu.“ PEROUTKA, F., *Budování státu I.*, s. 276. O změně tohoto kurzu svědčí časopis *Český bratr* z roku 1927: „Česká odnož „Volné Myšlenky“ uplatňuje se v národě našem čistě náboženskou negací. Bojuje proti náboženské pověře, ale zároveň také proti ryzímu náboženství. Chce vytrhati pověru, ale trhá i samé kořeny víry. domnívá se, že církve a náboženství je jedno a totéž. Podává lidstvu místo náboženství vědu a umění a zoufalou resignaci, když ani věda, ani umění úzkostem hledající duše nestačí. jaký jest a jaký může býti poměr Českých Bratří k tomuto myšlenkovému směru? Odpovídám: Cesty naše a cesty volné Myšlenky se trvale rozcházejí. Jest a bude mezi námi a Volnou Myšlenkou nepřeklenutelná propast do té doby, dokud nebude upřímně hledati Boha a Spasitele.“ KAVKA, F., *Volná Myšlenka a my.* In *Český bratr. Časopis Českobratrské církve evangelické*, s.46.

³² Jednalo se o jediné evangelické církve, které povoloval v Čechách a na Moravě toleranční patent císaře Josefa II. z r. 1781. Více: FILIPI, P., *Křesťanstvo*, s. 177.

³³ Tamtéž, s. 178.

³⁴ PEROUTKA, F., *Budování státu I.*, s. 273 –274.

o Svobodnou reformovanou církev, která usilovala „o vytvoření jedné církve plně biblicky věřících, která by se mohla stát pokračovatelkou staré Jednoty bratrské ve službě národu.“³⁵ Tyto své snahy vtělila alespoň do změny jména na Jednotu českobratrskou (29. 5. 1919), což ovšem narušilo její vztahy s Jednotou bratrskou.³⁶ Také baptisté přijali nové jméno: Bratrská jednota Chelčického. Tak alespoň jménem vyjádřily svou vnitřní příbuznost.

1. 5 Přestupové hnutí a rok 1921

Vnitřní rozchod s katolictvím však u většiny národa nebyl spojen s přímým vystoupením z církve, zůstávalo u matrikového katolictví. Vnější popudem pro rozhodnutí, zda z římskokatolické církve vystoupit, se stalo sčítání lidu v únoru 1921. Tehdy měl každý občan vyplnit ve sčítacím archu i rubriku, ke kterému vyznání náleží. S tím souvisela tisková a přednášková kampaň pokrokové veřejnosti, vyzývající k výstupu z katolické církve. Na veřejných místech byly konány tábory lidu, pořádaly se přednášky o náboženské otázce v českých dějinách. Tak se tedy setkáváme s jevem, který nazýváme přestupovým hnutím.³⁷ Velký počet respondentů se přihlásil k nově vzniklé Církvi československé³⁸, menšina, asi 80 tisíc, se přihlásila do Českobratrské církve evangelické. Počet katolíků v českých zemích klesl o milion 388 tisíc. Bezkonfesijních bylo před válkou na celém území republiky 13 tisíc osob, nyní 724 tisíc, z nichž jen asi 20 tisíc bylo jiné národnosti než československé.³⁹

Pouze jeden trend ze zmíněných tří přestupových možností se v budoucnu potvrdil a bylo jim bezesporu bezvěrectví. Ačkoli bylo dlouholetou Masarykovou snahou oživit náboženskou otázku, české prostředí již bylo orientováno jinam. „*Katolicismus v Čechách, jak se zdá, nebude poražen některým jiným vyznáním, nýbrž nevěrectvím. To však bude hledět uložit protestantismus s ním do jednoho hrobu. Jednoho dne budou obě tyto konfese nuceny k spolku proti společnému nepříteli, ať dnes chtějí nebo nechtějí. Budou – bez ohledu na odstíny -, hájit společný pojem boha proti světu, který nebude už chtít jej znát.*“⁴⁰

³⁵ *Sto let ve službě Evangelia*, s. 48.

³⁶ Tamtéž, s. 49.

³⁷ Více: FLEGL, M., Přestupové hnutí dvacátých let a jeho kořeny. In: *Kristianu Pavlu Lanštyákovu k devadesátinám*, Praha 3 – Jarov 1982, s. 2 – 9. Poslední aktualizace 6. 2. 2007 [cit. 2007-12-03]. Dostupné na WWW: <<http://www.volny.cz/cce.zizkov/126c.shtml>>.

³⁸ Srovnej: kap. II. 3.

³⁹ PEROUTKA, F., *Budování státu I.*, s. 273.

⁴⁰ Tamtéž, s. 275.

2 Náboženský život v Písku mezi léty 1918 - 1922

2.1 Katolický versus národní

Konec války a s ním spojená velká očekávání vyvolávaly rozjitřenou atmosféru i ve městě Písku. Mohlo se potom lehce stát, že republika zde byla vyhlášena již 14. října 1918. Původní záměr učinit tak po celé zemi byl na poslední chvíli odvolán a tak se v podobné situaci jako v Písku ocitli i ve Vodňanech, ve Štěkní, v Protivíně či Strakonících.⁴¹ „*Odpoledne byly zasazeny památné lípy v sadech před poštou, a na radnici konala se schůze zatím. Národ. výboru, kde vznikající pochybnosti učiněnými dotazy v Praze byly potvrzeny. Ale přes to byl ještě v podvečer uspořádán velký průvod s hudbou a lampiony za zpěvu a plesání a trvalo do noci, než v ulicích nastal klid a ticho. Ne nadlouho, asi po 3. hod. ranní rozlehly se po dlažbě odměřené kroky vojska, zařinčely zbraně a ozvalo se rachocení přivážených strojních pušek. Přispěchaly to zvláštním vlakem oddíly 92. pěš. pluku, Němců z Chomutova, zkrotiti písecké rebely.*“⁴² A tak si i v Písku museli na republiku ještě čtrnáct dní počkat.

Nově vzniklý demokratický prostor byl poznamenán válečnými strastmi předchozích čtyř let. Národní život, který se v něm rozproutil, umožnil ventilaci velmi odlišných stanovisek hlavně v oblasti náboženské. Pro jedny přišla doba svobody a definitivního ukončení vztahu, jak s Rakousko-Uherskem, tak s Římem.⁴³ Pro druhé byla „*nová doba*“ vnímána spíše problematicky, s despektem a melancholií časů minulých.⁴⁴

⁴¹ PRÁŠEK, J., *Písecké XX. století*, s. 37.

⁴² Republika písecká, in: *Otavan*, 25. 11. 1918, s. 83 -84.

⁴³ „*Strašlivý mrak světové války převalil se přes naši zem. Opět objevila se nám modrá obloha, obloha míru a slunce lásky jalo se nás svými paprsky oblévat. My probouzeli se z těžkého snu, nechtějíce věřiti, že jest již všemu konec, že získali jsme svobodu a tak stali se opět po třech stech letech pány ve svém domově. Do této radosti zazníval ohlas nadšení, s jakým vítali jsme naše reky, naše legionáře, kteří na vzdálených bojištích vykoupili nám svou krví naši samostatnost. Radost naše vyvrcholena byla návratem našeho prvního presidenta, našeho tatíčka Masaryka, který vlastně byl tvůrcem naší svobody. Jednoho nepřítel, Habsburka, jsme se tedy zbavili, ale jiný, stejně krutý odvěký náš nepřítel zůstal dosud nepřemožen. Nezazníval-li do srdcí tvůrců našich prvých zákonů hlas našeho presidenta jako polnice: „Řím musí býti souzen a odsouzen.“ Však oni zapomněli ve chvatu, jakým budovali naši ústavu, šlápnouti tomuto draku na hlavu a tak můžeme pozorovat, jak ponenáhlu nazvedá víc a více hlavu a svým jedem otravuje náš život. Vzbuzoval-li Řím v mnohém již za Rakouska rozpor v duši, jak teprve působilo ve válce na masy lidu, když viděly, jak kněžstvo žehná zbraním, toto vraždění nejen schvaluje, ale v kázáních přímo k němu vybízí. Od Říma každý čekal spásu, že svým vlivem na válčící státy učiní přítrž bohopustému vraždění a on zatím válce přál a stál na straně našich utlačovatelů, našich nepřátel.*“ Pamětní kniha, s. 4 - 5.

⁴⁴ „*Doba hrozná války, jež zničila zdravý i klidný život jednotlivců i rodin zasáhla svými vlivy i na zdejší osadu. Uvolněné mravy, zesurovělost, rozvrácené mnohé rodiny, nevěra manželek, rozvody, znesvěcování svátků, otupělost svědomí, materialismus hledající jen a jen peníze, které staly se mnohým jediným a hlavním cílem životním – Toť úkaz všeobecně smutný. Dozněly sice hrozné výstřely na bojištích, ale doma dále se bojuje. Boj o mamon, boj lakoty, boj stran a straniček politických, boj náboženský a to jen a hlavně proti církvi římskokatolické dále trvá. Hesla protináboženská jako otravné plyny nesou se žurnalistikou, řečmi, plakáty, literaturou, divadly, letáky v celý život český.*“ *Liber memorabilium*, s. 62 - 63.

Jedním z typických rysů prvorepublikového dění byly oslavy a přednášky. Co se týče slavností, hojně pořádané a navštěvované byly ty, které akcentovaly reformační linii v národních dějinách: Hus, Žižka, Komenský.⁴⁵ V přednáškách pro „pokrokovou veřejnost“ se často označoval nepřítel a tím byla Římsko-katolická církev.⁴⁶ Výstižný je popis píseckého děkana Antonína Svobody: „V roce 1919-20 jako všude jinde tak i v Písku agitovalo se tajně i veřejně směrem protináboženským. Nebylo snad měsíce, ba leckdy i týdne, aby se nekonala nějaká přednáška tohoto směru. Herben, Drtina, Černý – Rokyta, poslankyně Zeminová a celá řada známých i neznámých řečníků přicházeli osvětovat i Písek. Jejich uterum autem censeo bylo vždy: Řím byl a jest náš nepřítel, musíme jej soudit a odsoudit, proto z církve vystupte! Kdo sečte všech slov špinění církve i kněžstva? Městské divadlo, sokolovna, sál u Zlatého Kola, obě náměstí, tam všude silo se símě ateismu a nepřátelství. Bylo někdy úzko duši kněze a pravého českého vlastence, který viděl, kam vede podobná činnost „osvětová.“ Národ bez víry jest i národem bez národnosti a taký národ jest národ bez krve a kostí! (Vocel) A přec Boží spravedlnost dala nám samostatnosti jistě k cílům vyšším a ne ke zničení!“⁴⁷

Protikatolickou náladu dokládala nejen slova, ale i činy. Jako Praha měla svůj skácený Mariánský sloup, Písek měl zneuctěnou sochu sv. Jana Nepomuckého stojícího u kostela Narození Panny Marie. „V r. 1919 v květnu i zde zneuctěna socha sv. Jana při děkanském kostele, suroveckým výkalem lidským za noci pomazal antipendium u sochy světcovy vzdobené ke slavnosti svatojanské. Ovoce přednášek proti sv. Janu i zde v Písku jako jinde konaných! Sv. Jene, patrono dobrého jména a cti, obhaj naši čest a dobré jméno, čest jednotlivcův i celého drahého českého národu! Uvedený čin spustlíka byl všeobecně

⁴⁵ „Památku M. Jana Husa,... Letos Husa oslavila nejen naše pokroková veřejnost, ale i škola a vojsko – nejlepší doklad, že teprve vlastní stát umožňuje žítí plným, nezkráceným svobodným životem národním.“ *Písecké listy*, 2. září 1919, s. 3-4; „Významu památného dne 28. října bude podobně jako jinde i v Písku vzpomenu mnohým způsobem oslav, jež vymykají se budou obvyklému rázu slavnosti. Aby manifestace chystaná vyzněla velkolepě, upustily politické strany v okrese píseckém od samostatných oslav a projevů. Město a okres usnesly se, že uspořádají společnou slavnost. Proto sešly se veškeré korporace a spolky písecké v čele se Svazem osvětovým a komisí osvětovou při obci písecké k poradě o programu...“ *Písecké listy*, 15. října 1919, s. 5-6.

⁴⁶ Měsíčník *Otavan* věnuje jednu ze svých rubrik přednáškové činnosti. Od 18. dubna do 9. května 1919 zaznamenal tyto: „Přednášky v Písku. 18. dubna uspořádalo Sdružení pokrokových socialistů přednášku Jos. Hudce, člena Národ. Shromáždění a redaktora z Prahy. – 21. dubna promluvil člen Národ. Shromáždění Dr. Jan Herben O náboženství v naší republice (péči Event. Bratrského sboru). – 27. dubna pojednal starosta Svazu Dělnických těloc. jednot a člen Národ. Shromáždění Fr. Hummelhans O významu Dělnických těloc. jednot čs. a o organizaci mládeže v čs. republice. (Dělnická těl. jednota v Písku.) – Klub mladé generace českosl. strany soc. „Rozkvět“ uspořádal 18. května přednášku Němce-Netolického, podporučíka legií s tematem: O činnosti čs. vojska v Rusku a o bolševismu. – 24. května přednášel K. Machotka, českobratrský kazatel z Plzně, o Komenského kulturním odkazu osvobozené vlasti. Přednášky konány byly v měst. divadle a byly vesměs četně navštíveny. – Nár. demokracie uspořádala 20. května na Riegrově nám. tábor lidu s přednáškou pí. Marie Tippmanové O ženě v republice. – Na táboru lidu, který uspořádala 26. května strana českosl. socialistů, promluvil místo posl. J. Svozila Šefl z Blatné O současných poměrech a nových volbách. – Míst. org. čs. strany lidové pořádala 9. května v okr. domě veřejnou schůzi lidu, na níž promluvil člen amer. delegace Msg. Bouška O účasti Ameriky na našem osvobození.“ *Otavan*, 25. května 1919, s. 19.

⁴⁷ *Liber memorabilium*, s. 62-63.

*odsouzen. V pobožnostech u sochy této jsme neustali a neustaneme.*⁴⁸ Pobožnost ke sv. Janu byla až do května 1919 konána u sochy světce na starém píseckém mostě, ale vzhledem k přespříliš frekventovanému místu, byla přesunuta k soše sv. Jana Nepomuckého u děkanského kostela. Druhý akt podobného ražení se odehrál na hřbitově u kostela Nejsvětější Trojice, kde byly soše Panny Marie Lurdské neznámým pachatelem vyloupány oči.⁴⁹

2.2 P. Antonín Svoboda

Pevnou osobností píseckého veřejného života byl již počátkem 20. století, ale zejména pak po první světové válce, P. Antonín Svoboda. Narodil se 17. února 1879 ve Švihově u Klatov. Po smrti otce studoval na českém Jirsíkově gymnáziu v Českých Budějovicích a šest let bydlel v chlapeckém semináři, již tehdy s úmyslem stát se knězem. Po maturitě s výsledkem chvalitebným vstoupil v roce 1899 v Českých Budějovicích do kněžského semináře. Ve třetím roce teologických studií, které absolvoval s prospěchem výborným, byl vysvěcen (20. 7. 1902). Mše svatě sloužil v kostele „u Petra“. O rok později byl ustanoven kaplanem v Písku, kde se v roce 1906 stal učitelem škol obecných a v roce 1908 katechetou měšťanské školy chlapecké a výpomocným učitelem a exhortátorem při české reálce v Písku. V té době vykonal zkoušku pro měšťanské školy s výsledkem velmi dobrým a farní zkoušku s prospěchem výborným. *„V povolání svém konal žadatel vždy a všude svědomitě svoje povinnosti, jak to dosvědčuje vysvědčení děkanského úřadu v Písku a vysvědčení okresní školní rady, jakož i pochvalné uznání biskupského ordinariátu.“*⁵⁰

Po smrti píseckého děkana Msgra Antonína Pixi byl doporučen Biskupskou konzistoří v Českých Budějovicích a to hned z několika důvodů. Předně, že již v minulých letech pomáhal starému děkanovi s duchovní správou i povinnostmi úředními, čímž se seznámil s potřebami celé písecké farnosti. Dále, že založil *Spolek sv. Vincence z Pauly* na podporu chudých⁵¹ a mimo jiné se věnoval i činnosti literární.⁵² *„Při tom vynikal vždy životem v pravdě kněžským, jsa příkladem věřícímu lidu. Všecko to ukazuje, že děkanské beneficium*

⁴⁸ Tamtéž, s. 60.

⁴⁹ Tamtéž, s. 61.

⁵⁰ Dopis biskupské konzistoře z 26.5. 1919 psaný ve věci obsazení děkanského obročí v Písku. SOkA Písek, MÚ Písek, sign XIII H, kart. 711.

⁵¹ „...*tento spolek tajnou a tichou charitativní činností pomáhal utajené a nezaviněné bídě zvláště oněch chudých, kteří se stydí veřejně dožadovati se podpory.*“ Žádost Antonína Svobody o děkanské beneficium v Písku z 22. 4. 1919. Tamtéž.

⁵² SVOBODA, A. *Vánoční deklamace pro děti*. Tentýž. *Kulturní boj a český katolický lid: několik upřímných slov k roku 1915*. Tentýž. *Kristus pán, narodil se nám: hra o 3 dějstvích se živým obrazem a zpěvy*.

v Písku nalezlo by v něm zvláště zdatného představitele a pracovníka.“⁵³ Dne 13. června 1919 byl jednohlasně zvolen městským zastupitelstvem novým píseckým děkanem. Instalován byl 1. července 1919 kapitulním děkanem Josefem Brenerem z Českých Budějovic.⁵⁴

V tomto roce působili v duchovní správě římskokatolické církve mimo děkana ještě tři kaplani. V klášterním kostele sloužil jeden kněz a sedm duchovních zde žilo ve výslužbě. Na místních školách vyučovalo náboženství pět katechetů. Šestý katecheta kněz Josef Šimek byl dán po převratu do invalidního důchodu zapříčiněného zřejmě psychickým onemocněním.⁵⁵ Antonín Svoboda jeho odchod glosoval takto: „*On jest v Písku první, jež nová doba jako učitele náboženství, ze školy vypudila.*“⁵⁶

3.3 Z utlačovaných se stávají utlačovatelé?

V roce 1900 byla v Písku založena Evangelická reformovaná kazatelská stanice.⁵⁷ „*Při instalaci prvního diasporního kazatele dp. F.Žilky v Táboře dne 18. února 1900 ujednáno bylo, aby se nejprve začalo s prací v Písku*“.⁵⁸ Po vyzvání v novinách se přihlásili místní i okolní evangelíci jak helvetského, tak luterského vyznání -19 dospělých a 13 dětí. Městský úřad v Písku nereagoval na žádost o propůjčení místnosti za účelem konání bohoslužeb.⁵⁹ Podařilo se domluvit pronajmutí prostor ve zdejší Sokolovně. Den před první plánovanou bohoslužbou (1. dubna 1900) přijel farář Žilka do Písku a šel se v doprovodu pana Adamce (adjunkta tabákové režie) představit zdejším veřejným činitelům a osobně je ke službám Božím pozvat. Při návštěvě u okresního hejtmána Frengla došlo k nepříjemnému výstupu. „*Okresní hejtman osopil se na p. faráře, že žádných služeb Božích nepovolí, že p. faráře nezná, že by každý mohl přijít obléknouti si uniformu a kázati. Po upozornění p. farářem, že se nám o žádné zvláštní povolení nejedná, že povolení nepotřebujem, protože*

⁵³ Doporučení biskupské konsistoře z 26. 5. 1919. Další dva žadatelé byli František Štěrba, farář v Pačivě, okres Strakonice a Jan Diviš, farář v Českých Trubách, okres Prachatice. SOKA Písek, MÚ Písek, sign XIII H, kart. 711.

⁵⁴ *Liber memorabilium*, s. 59b.

⁵⁵ Tamtéž, s. 59c.

⁵⁶ Tamtéž, s. 59c.

⁵⁷ „*Rozptýlení příslušníci evangelické církve na českém jihu těžce nesli po dlouhá léta, že jsou tak od celého evangelického světa odloučení a opuštěni a nemohou pro velikou vzdálenost stálých církví ani takřka jednou do roka účastni býti služeb Božích. Těžji ještě trpěly při tom jejich dívky, postrádající vyučování náboženství. Následkem nedostatku služeb Božích hynuli tito jinak ve víře živí údové církve evangelické, upadali v indiferentismus aneb přebíhali ke sborům kongregačním, kterým ovšem byli (hlavně při jejich zakládání) velikou posilou a vzpruhou, anebo zapadali do církve římské ne ovšem z přesvědčení – ale ze zvyku, jakož i následkem uzavírání sňatků smíšených.*“ *Stručná historie*, s. 1.

⁵⁸ Tamtéž, s. 1.

⁵⁹ „*Městský úřad v Písku na oko rád by nějakou místnost zapůjčil, ale ve svém opatrnictví a i odvislosti od kruhů klerikálních vyhýbal se a odkládal rozhodnutí své, tak že musilo se hledati východisko jiné.*“ Tamtéž, s.2.

nám vykonávání náboženských povinností zaručuje říšský zákon, rozzlobil se ještě více a řekl, že služby Boží zakazuje, protože se konají v Sokolovně v místnosti nedůstojné, že se k nim zve v novinách, atd. Jelikož se s tímto až k nepřičetnosti rozčíleným (a děkanem poštvaným) byrokratem nedalo souvisle jednat, požádal dp. far. Žilka, aby se veškeré výpovědi a námitky protokolárně zjistily.⁶⁰ Nicméně hejtman prosadil, že povolí bohoslužbu pouze při zavřených dveřích, před které postaví stráž. Ačkoli byl hejtman upozorňován na protizákonnost takového aktu, trval na svém. Za této situace odmítl farář Žilka sloužit bohoslužbu⁶¹ a obrátil se se stížností na místodržitelství v Praze. V několika málo dnech obdržel telegraficky vyrozumění, že okresní hejtmanství v Písku obdrželo příslušné pokyny, jak má pro příště jednat.⁶² Po překonání těchto překážek byla evangelická bohoslužba v Písku konána 22. dubna 1900. „Prostranný sál v Sokolovně byl čteně naplněn. Jsme jisti, že všichni hosté měli dojem, že nejsme nějaký státu nebo městu nebezpeční lidé, kteří by se musili pronásledovat a šikanovat, ale že jen nejlepší chceme a podporujeme.“⁶³

Z let 1919 a 1920, kdy již na celorepublikové úrovni funguje ČCE, máme o písecké kazatelské stanici poměrně málo informací. (Její organizovaná činnost a zápisy ze schůzí se datují až k únoru 1921). Pozvánky na jejich bohoslužby a přednášky uveřejňovaly *Písecké listy*.⁶⁴ Paradoxně nejrozsáhlejší popis jejích aktivit nalézáme v záznamech Antonína Svobody. „Evangelíci, protestanti všech odstínů již v Písku ovšem ve skromném počtu před válkou existující oblekli za dosažené samostatnosti nový kabát názvu církve českobratrské a hleděli tak rouškou hypervlasteneckých řečí polapiti nebo aspoň špinití katolíky... V domněnce, že celé zástupy katolíků k nim odpadnou agitovali vytrvale. Nebylo snad týdne, aby zde nepřenášel nějaký pastor (i z Ameriky!) nebo řečník doporučující českobratrské náboženství a namáhající se dokázati, že tito dnešní čeští bratři jsou prímým pokračováním dějinných „Českých Bratří“. Jak divné a nesvědomitě falšování dějin! Tenor

⁶⁰ Tamtéž, s. 2 - 3.

⁶¹ „Zřejmé bezpráví naší církvi učiněné nás zpočátku zarazilo a zarmoutilo. Ted' však nemáme čeho litovati ani my zde z místního stanoviska v Písku a okolí, ani ze stanoviska celé církve. Ano právem se z toho můžeme skoro těšiti naskytila se zajisté neočekávaně vhodná příležitost promluvit zase jednou veřejně o našich právech a zjednati průchod spravedlnosti. Tak Pán Bůh obmyslené zlé obrátil ve skutečné dobro. My zde v diaspoře nemáme chrámů, které by na nás upozorňovaly; takto nám cizí ano i nepřátelé dělají zvony, které by nás rozhlašovaly a k nám svolávaly.“ Tamtéž, s. 4.

⁶² „Zde sluší podotknouti, že okresní hejtman dostal zaslouženou důtku a poučení, jak se má chovati. Zároveň nutno zaznamenati, že celá záležitost přednešena na sněmu jako interpelace. Dle zpráv učinilo protizákonné a hrubé vystoupení Frenzlovo ve sněmovně veliký rozruch a poslanci doléhali na místodržitele, aby Frenzla poukázal do patřičných mezí. Tím ovšem vznikl ve Frenzlovi zarytý nepřítel evangelíků píseckých a hlavně jejich tehdejšího předsedy (kurátora).“ Tamtéž.

⁶³ Tamtéž.

⁶⁴ Např. „Dne 14. března konají se evangelické bohoslužby českých bratří na Fügnerově náměstí. hosté jsou vítáni. – Dne 21. března 1920 dopoledne promluví na veřejné schůzi v městském divadle v Písku vyslanec amerických evangelických Čechů rev. Josef Křenek ze Silver Lake. Mluvil již v mnohých krajínách po naší vlasti, všude provázen nadšeným zájmem.“ *Písecké listy*, 6. 3. 1920, s. 5.

všech řečí ovšem bylo: tupěti naši církev, její zřízení, papeže atd. Heslem i jejich bylo též: *Súčtovali jsme s Vídní, súčtujeme též s Římem!*⁶⁵

Bohoslužby se zřejmě nekonaly pouze na Fügnerově náměstí, ale i na Malém náměstí o deváté hodině dopolední. Jejich místem byl stůl na chodníku před budovou obecných škol, což bylo děkanem vnímáno jako nepřátelská akce. *„Bylo chytře vypočítáno, aby náš lid navštěvující nejvíce devátou mši sv. v obou zdejších kostelích, byl takto odváděn a soustavně štván.“*⁶⁶ Duchovní správa římsko-katolické církve tuto situaci řešila tak, že o deváté ranní se mše přesunula z děkanského kostela do kostela Nejsvětější Trojice u hřbitova. *„Výsledek jejich úmorné agitace nijak výsledkům neodpovídal. Bylat' úředně hejtmanstvím hlášeno děk. úřadu odpadů k církvi českobratrské v roce 1919 - 4 -, v roce 1920 - 19 -.“*⁶⁷ Po přepočítání v knihách přestupů jsem došla k těmto údajům: pro rok 1919: 7, pro rok 1920: 40 zapsaných přestupů k ČCE v Písku.⁶⁸

V roce 1920 ještě nebyla v Písku ustanovena obec CČS. Nejsou zaznamenány ani aktivity jejího duchovenstva jako např. ve Vodňanech, kde došlo k první větší vlně přestupů - 75 záznamů - již v září 1920.⁶⁹ V Písku jsou pro tento rok zapsány čtyři změny vyznání z římskokatolického na československé. Nejprve v říjnu přestoupila industriální učitelka Štěpánka Stachová (budoucí členka rady starších CČS), po ní v listopadu poručík ruských legií Rudolf Košťák a na sklonku roku manželé Vaněčkovi - Kamila a Jaroslav (budoucí kronikář a místopředseda místní obce CČS).⁷⁰

Situaci těchto dní a měsíců opět pečlivě sledoval a zaznamenal písecký děkan Antonín Svoboda: *„Československá sekta. Zatím, co v roce 1919 a 1920 sekta československá řádila nejvíce v severních Čechách, bylo v Písku a na osadě písecké ticho. Žádný jejich agitátor, žádný kněz jejich sekty sem nezavítal, až to bylo ku podivu, když větší města jak Tábor, Vodňany, Domažlice měla již jejich návštěvy. Snad zde necítili pevné půdy, nebo přenechali celé pole českobratrské akci - jisto, že charakterní život zdejšího kléru a konání pobožností bylo též jednou z příčin, proč sem ihned v roce 1919 a 1920 nepřišli. V této době k sektě jejich z Písku nikdo neodpadl. Také tu okolnost lze uvést jako jistě důležitou, že v Písku za doby*

⁶⁵ *Liber memorabilium*, s. 63.

⁶⁶ *Tamtéž*, s. 63.

⁶⁷ *Tamtéž*, s. 64.

⁶⁸ SOkA Písek, *Záznam o ohlášených výstupech a přestupech z náboženských společností (1906 - 1920)*, kn. 89, *Záznam o ohlášených výstupech a přestupech z náboženských společností (1920 - 1921)*, kn. 90.

⁶⁹ *Tamtéž*.

⁷⁰ *„Štěpánka Stachová, industriální učitelka, bytem Písek Jirsíkova 47, narozená 18. 4. 1884 v Bechyni, přestoupila z Římsko-katolické církve do Církve československé 11. 10. 1920; Rudolf Košťák, poručík ruských legií, bytem Písek, narozen 26. 11. 1890 Litov okr. Mělník, přestoupil 9. 11. 1920; Jaroslav Vaněček, bytem Písek Rokycanova 467, narozen 3. 4. 1884 v Kutné Hoře, přestoupil 29. 12. 1920, Kamila Vaněčková, bytem tamtéž, narozená 25. 1. 1890 ve Ždíkovci, okres Prachatice, přestoupila 30. 12. 1920.“* *Tamtéž*, zápisy č. 278, 312, 346, 347.

*obrazoborectví a vyhazování křížů ve všech školách kříže ponechali, ba v některých třídách učitelé modlitby dále jako dříve vykonávali. Z učitelstva obecných a měšťanských škol neodpadl od víry z mužů žádný, z učitelek v r. 1920 jedna. Též střední a ostatní zdejší školy zachovaly se podobně. Mezi učitelstvem i profesory nebyl nikdo, kdo by veřejně v přednáškách a podobně šval a agitoval proti církvi římskokatolické a snad doporučoval některou z „nových církví“.*⁷¹

2. 4 Sčítání obyvatelstva v Písku

O počtu obyvatelstva a jejich náboženském smýšlení máme nejpřesnější informaci z roku 1921, kdy se 15. února uskutečnilo sčítání obyvatelstva v nové republice. Město bylo rozděleno na obvody a v každém provedl šetření určený sčítací komisař. U každé osoby se muselo vyplnit jméno, příjmení, pohlaví, rodinný stav, datum narození, rodiště, národnost, státní příslušnost, náboženství, poměr osoby k přednostovi domácnosti, doba pobytu v obci, znalost čtení a psaní a zda měl dotýčný k začátku války výdělečné povolání a jaké.⁷²

Duchovní správa římskokatolické církve reagovala následující výzvou, která byla čtena po všech bohoslužbách ve zdejších kostelech v neděli před sčítáním: *„Poněvadž nyní jak v novinách tak plakáty vybízejí se katolíci k odpadům od své víry, upozorňuje duchovní správa věřící, aby zůstali věrni nejen svému národu, ale také své víře římskokatolické po rodičích zděděné a posvěcené životem svatých Cyrila, Metoda, Ludmily, Václava a všech českých sv. patronů. Při sčítání lidu nestyd' se nikdo za svoji řeč a také za svoji víru! Napiš na sčítací archy svoje náboženství římskokatolické jsa pamětliv slov Spasitelových: „kdo mne vyzná před lidmi, toho i já vyznám před Otcem nebeským.“*⁷³

Celkově žilo v Písku počítáno i s vojenskou posádkou 16 307 obyvatel. Co se náboženství týče, 13 782 občanů se hlásilo k římskokatolickému, 521 k evangelickému, 375 k československému, 217 k židovskému, 29 k pravoslavnému, 2 k řeckokatolickému, 2 starokatolickému, 2 byli spiritisté a 1977 osob bylo bez vyznání.⁷⁴

Jak je vidět z uvedených čísel, nedošlo v Písku k žádnému lavinovému hnutí „*pryč od Říma*“. V tisícových počtech obyvatel šlo o stovky občanů. Počet členů ČCE ve dvacátých letech již výrazně nevzrostl. Nárůst zaznamenala náboženská obec CČS, která

⁷¹ *Liber memorabilium*, s. 64.

⁷² Více: PRÁŠEK, J. *Písek před 75 lety aneb Kronika roku 1922*, s. 22.

⁷³ *Liber memorabilium*, s. 92.

⁷⁴ Tamtéž, s. 22.

na sklonku roku 1926 čítala 1260 členů.⁷⁵ Přesto „kulturní boj“ na stránkách novin⁷⁶, na přednáškách i v zápisech kronik⁷⁷ pokračoval v intenzivnější podobě, než jak svědčí čísla.

2. 5 Založení náboženské obce ČČS

V Písku se při sčítání lidu v únoru 1921 k Církvi československé přihlásilo 375 lidí,⁷⁸ ale vzájemně o sobě nevěděli a nikdo je neorganizoval. „Čekalo se, že přijede někdo z pražského ústředí, svolá členy a určí, jak dát vzniknout náboženské obci.“⁷⁹ Nic takového se nestalo a změna nastala až v okamžiku úmrtí paní Cvachové (24. 5. 1921), manželky městského strážníka Františka Cvacha. Rozhodl se získat pro pohřební obřad duchovního Církve československé.⁸⁰ Požádal o radu velitele městské stráže Václava Vorla, který telefonicky kontaktoval redakci *Stráže Lidu*, aby zjistil, jestli v Českých Budějovicích již existuje náboženská obec Církve československé a poté se obrátil přímo na ní se žádostí

⁷⁵ Pamětní kniha, s. 119.

⁷⁶ „Nás nezplodil odboj proti Římu, my zrodili se třístaletou touhou po čistším a lepším náboženství v národě. A kdybychom nebyli jisti, že církev československá bude mít dosti síly velký tento úkol vítězně dokončiti, neváhali bychom ani okamžik postaviti se proti, jako jsme se hrdě postavili proti demagogii, hlásané církví římskokatolickou. Chceme se přidružiti ke společnosti národů jako člen vzdělaný a pokrokový a ten, kdo ještě dnes vězí v tenatech římského kléru, nesmí si říci, že je pokrokový – lhal a vysmíval by se sám sobě. „Bratře Čechu, shod' černou hazuku a nic jim nedávej a nic jim nevěř.“ řekl Havlíček a tím končím.“ KRYL, B., 8 roků, In Pootavské listy, 5. 1. 1927, s. 5.

⁷⁷ „Prvé sčítání lidu v republice československé mělo býti obrazem jednoty, síly a vyspělosti národa, který zasloužil, aby ne lidé, ale Sám Bůh jej povýšil tam, kde vůlí Prozřetelnosti má státi a to pevně. Bohužel, že živly protináboženské správně protikatolické, zneužily této veliké a vzácné chvíle dějinné a chtěly co možno nejvíce snížit počet katolíků římských, aby pak na podkladě takto získaných čísel dále útočily v boje o rozluky státu a církve, již chtěly takto úplně zotročiti a v prach povaliti. Také vydupaná sekta československá měla jim býti svým názvem pomocnicí; již pojmenování „úřední“: církev československá katolická, bylo nejen neupřímností, ale přímo podvodem, jímž chtěli nepřátelé méně pozorné katolíky římské získati když ne skutečně, tedy aspoň na papír. Agitace byla veliká všude, také zde měla své apoštoly. Odkud čerpali nadšení pro tuto práci, kde jsou zdroje této akce, kde prameny peněz na letáky, agitátory a celý aparát, Snad a ni v ohledu národnostním, snad ani v práci o morální povznesení národu nebylo by bývalo tolik příprav, tolik pokynů, tolik řečí ve spolcích, továrnách, dílnách, obecních parlamentech jako právě ve věci náboženské příslušnosti a hlášení se k ní. Byl to zosnovaný útok na naši církev. A co přinesl, Jisto jest, že těch, kdo se odhlásili od církve rodné, římskokatolické po úvaze jest malé procento, těch pak, již terorem, nepozorností, posměchem, ba i bez vědomí, byli zapsáni v archy resp. na odhlášky k hejtmánství, jest počet dosti veliký. Tyto chvíle sčítání v ohledu náboženském staly se chvílemi vyznání víry v rodinách, byly dobou slzí mučedníků hlavně věřících žen a dětí školních, které plakaly, že mají opustiti svého Spasitele. Ejhle doba mučedníků a vyznavačů Kristových a jeho sv. církve ve století XX. Duchovní správa učinila co mohla, aby odvrátila věřící od cesty, na níž je lákali náhončí bezvěří i agitátoři všech sekt sliby a hlavně hrozbami, že budou mnoho platiti na kněze a kostely, zůstanou-li v církvi římskokatolické. Jak nízké to prostředky agitace, jak ubohá statistika vyšlá z tohoto zdroje ne svobody a demokracie, ale ze zdroje nejhoršího zpátečnictví a ohlupování lidí pokrokáři!“ Liber memorabilium, s. 90 – 92.

⁷⁸ Pamětní kniha mluví o 280 osobách.

⁷⁹ Pamětní kniha, s. 25

⁸⁰ „Cestu knězi československé sekty otevřel do Písku pohřeb Cvachové, ženy policejního strážníka, kterou přihlásili k této sektě, ač-li ona o tom věděla. Chodila celý květen na májovky a ejhle!“ Liber memorabilium, s. 93. V knize přestupů je zaznamenáno ke dni 18. 2. 1921 přestup Františka Cvacha policejního nadstrážného (*4. 6. 1879) bydliště Čelakovského ul. č. 11 a jeho tří dětí Marie (*4. 1. 1908), Boženy (*17. 7. 1909) a Antonína (*30. 10. 1910) SOKA Písek, Záznam o ohlášených výstupech a přestupech z náboženských společností (1920 – 1921), kn. 90.

o vyslání duchovního do Písku. Událost poněkud zdramatizoval fakt, že P. Skalický byl služebně vzdálen a telefonická zpráva jej zastihla v den pohřbu ve Vodňanech. „V poslední chvíli trapného očekávání, kdy již účastníci byli odhodláni, že sami zesnulou pohřbí, dojel bratr duchovní Skalický, pohřeb vykonán, a po pohřbu dal zúčastněným členům mnohé dobré rady a pokyny. O další, jak uspořádati celou organizaci zdejší, poradil, aby někdo z přítomných obrátil se na táborského duchovního br. Diviše.“⁸¹

Strážník Pavlíček kontaktoval duchovního Jana Diviše a od něj obdržel pokyny, jak ustanovit radu starších. Mezitím nadstrážník Václav Vorel spolu s několika strážníky zjistili na okresní politické správě ze sčítacích archů jména přistoupivších členů k Církvi československé.⁸² Strážník Vorel vybral ze získaného seznamu členů „několik bratří a sester“⁸³ a společně s klenotníkem Karlem Weberem svolali do jeho salonku na dne 16. června 1921 schůzi. „Každý účastník byl vřele uvítán a na každém též bylo znáti, že chce pracovati pro upevnění a rozšíření naší církve v Písku“.⁸⁴ Po dohodě utvořila se z přítomných prozatímní rada starších, o čemž byla druhého dne informována okresní správa politická v Písku. Předsedou byl zvolen Karel Weber (klenotník), místopředsedou Jaroslav Vaněček, (vrchní kontrolor tabákové režie), jednatelem František Pavlíček (poručík), pokladníkem a vedoucím matriky Václav Vorel (velitel městské stráže).⁸⁵

⁸¹ *Pamětní kniha*, s. 27. O Janu Divišovi více kapitola III. 6.

⁸² Jiné podrobnosti nabízí článek Bedřicha Kryla, předsedy Jednoty mládeže ČČS: „...pan Cvach, pomocí tehdejšího redaktora „Píseckého Kraje“ p. Šefra, telefonickou intervencí v Čes. Budějovicích zjistil, že tam církev československá jest, že mají svého faráře Skalického, který však byl právě na informační cestě po jižních Čechách; slíbili, že to zařídí, aby do Písku přijel na pohřeb. A skutečně, ač dávno stanovený čas minul, přijel kočárem z Vodňan, kde ho zastihla budějovická depeše, k nemalé zlosti farářů římských a kostelních bab, které byly nesmírně zvědavý na obřad. ... Vlastním organisátorem církve jest nynější tajemník její Václav Vorel. Tehdy po převratovém nadšení, když lid uvědomoval si Masarykovo heslo: „Řím musí býti souzen a odsouzen“ a houfně vystupoval z církve, docházel ve volném čase s panem Pafkem a Rožánkem aj. na Okresní správu politickou, kde byli tři pytle odhlášek z církve. Tyto třídili a přihlášené do církve čl. vypisovali. Bylo jich 286. Z tohoto počtu vybral p. Vorel 15 pro prozatímní výbor, sezval je a ten konal dne 1. června 1921 první schůzi u klenotníka p. Webera. Do vínku bylo vybráno mezi účastníky 355 Kč. Na této schůzi zvolen byl předsedou Karel Weber, místopředsedou Jaroslav Vaněček, jednatelem Václav Vorel, a pokladníkem Rudolf Holík, kteří vesměs podrželi své funkce až dodnes. Volba funkcionářů schválena byla první radou starších, která se konala 16. června za účasti 13. členů, opět u Webrů.“ KRYL, B., 8 roků, In: *Pootavské listy*, 5. 1. 1927, s. 4.

⁸³ *Pamětní kniha*, s. 28.

⁸⁴ Tamtéž, s. 28.

⁸⁵ Ostatní členové rady: Baloušek Rudolf, topič městské elektr.; Cvach František, městský nadstrážník; Klumpner Josef, strojník městské elektr.; Landa Karel, městský nadstrážník; Šafránek Václav, zahradník; Kudrnová Anna, choť soud. officiála; Šeflová Marie, choť tajemníka; John Bohdan, kancel. officiál; Růžička Antonín, vrchní dozorce vězňů; Nosková Anna, vdova po berním správci; Stachová Štěpánka, industriální učitelka. *Pamětní kniha* s. 29.; v novinách ještě uveden Englberg Lauseker, kapitán, *Písecké listy*, 25. června 1921, s. 3 – 4.

2. 6. Přestupy duchovních

Mezi léty 1918 – 1922 nebyl v Písku žádný římskokatolický duchovní, který by opustil svoji církev. Takto o tom referoval písecký děkan: „*Bouře, nepokoje, neklid a rozvrat všeobecný zasáhl i v kléru v republice naší. Kněžstvo v Písku, což budiž ke cti zaznamenáno, bylo v neklidné a neustálené době této nejvýše korektní. Třeba jsme chtěli a žádali, různé reformy v našem životě kněžském a sociálním, třeba jsme toužili po úpravě bohoslužeb, stáli jsme a stojíme vždy na půdě církve sv., v poslušnosti sv. otce a svého biskupa, třeba jsme dychtili po urychlené úpravě našich poměrů životních i vzájemných v kléru, jsme ve spojení se svým biskupem a v této jednotě chceme dále pracovati s pomocí Boží na vinici Páně upravující svůj vlastní život i život nám svěřených duší sub speciae aeternitatis v též naději, že milujícím Boha všechny věci obráceny budou v dobro. V době, kdy i kněžstvo opouštělo sv. církev z příčin různých, z kněží v Písku působících nikdo neodpadl.*“⁸⁶

Vznik Církve československé i její náboženské obce v Písku posuzoval Antonín Svoboda velmi nepřátelsky. V každoročních zápisech do *Liber memorabilium* neopomenul věnovat rozsáhlý prostor popisu její činnosti. Poskytuje nám také podrobné záznamy o duchovních, kteří měli vazbu na město Písek a z hlediska římskokatolické církve se jejich kněžství stalo problematické. Vzhledem k sledovanému tématu jsou důležitá čtyři jména: František Hoffer, Jan Diviš, Alois Janeš a František Šebek.⁸⁷

František Hoffer se narodil v Táboře a v Písku působil jako kaplan v roce 1911. V roce 1919 pracoval na místě úředníka finančního ředitelství a bezprostředně po 8. lednu 1920 byl zmiňován jako člen dvanáctičlenného církevního výboru, který řídil K. Farský s cílem vytvořit další struktury a položit základy církevní organizaci.⁸⁸ Antonín Svoboda jeho osobu komentuje těmito slovy: „*Odpadl od církve jako kaplan chorušický (dioc. litom.) a byl jedním ze zakladatelů sekty československé a jejím farářem, surově útočil na církev katolickou a kněze, ba i násilně v sev. Čechách zabíral katol. kostely, tak že soudem v Boleslavě konečně byl odsouzen i do vězení.*“⁸⁹

Jan Diviš byl jedním ze žadatelů o uvolněné děkanské beneficium v Písku v roce 1919. Narodil se v Sudkovicích 15. května 1877. Obecnou školu navštěvoval v Písku a tam také začal studovat gymnázium, které ukončil s výborným prospěchem v Českých Budějovicích. Se stejným výsledkem absolvoval bohoslovecké studium v Českých Budějovicích a vykonal farní zkoušku. Kaplanem byl od 20. září 1902 v Husinci, pak

⁸⁶ *Liber memorabilium*, s. 62.

⁸⁷ Dále je zde uveden: Eduard Pičman (*26. 7. 1886 v Písku), naposled kaplanem v Hořepníku, než se oženil a vstoupil k poště; jeho bratr Jan Pičman (*11. 12. 1890 v Písku), naposled kaplanem ve Staňkově, než přijal službu u dráhy; katecheta Šmolík z Počátek, který v Písku dlouhodobě bydlel a oženil se. Tamtéž, s. 62 – 63.

⁸⁸ Marek, P., *Církevní krize*, s. 51 a 253.

⁸⁹ *Liber memorabilium*, s. 62.

v Bohumilicích. Vystřídal ještě Německý Rychnov (od 1. prosince 1904) a Lodhéřov (od 1. května 1908), než se stal administrátorem v Kostelní Radouni a od 1. července 1909 farářem v Českých Trubách, okres Prachatice.⁹⁰ Konzistoř jej stejně jako druhého žadatele Františka Štěrbu na místo děkana doporučovala: „*Oba tito poslední žadatelé snažili se ze všech sil na místech jejich působnosti konati svědomitě své povinnosti a jsou života bezúhonného.*“⁹¹ V roce 1920 se stal v Táboře farářem Církve československé. V rámci vnitřní diferenciacce CČS zastával pravoslavnou orientaci.⁹² O napětí, které nastalo, když se druhým farářem CČS v Táboře stal Alois Janeš, orientace modernistické, tendenčně referuje Antonín Svoboda: „*Janeš stoupenec Farskýho, Diviš zase orientace moravského Pavlíka – byla to podívaná, jak „bratři“, oba českosl. faráři dovedou „spolužití a spolu užívatí kostela“, jehož se byli před časem sektáři táborští zmocnili. Jeden před druhým zavíral kostel, ba Janešovci i zámek opatřili mřížku presbytáře, aby tak Divišovi příchod ke hlav. oltáři zamezili.*“⁹³

Alois Janeš se narodil 21. srpna 1874 v Písku a kněžské svěcení přijal v roce 1897. V roce 1920, když působil jako římskokatolický farář v Chotovínách, přestoupil k CČS a stal se zde jejím farářem. Po roce vykonal pokání u kongregace Nejsvětějšího Vykupitele (Redemptoristů) v Českých Budějovicích a vrátil se do církve římskokatolické. Opět po roce nastal obrat a Alois Janeš se stal členem Církve československé.⁹⁴ Stal se správcem pražské diecéze a farářem v kostele sv. Mikuláše na Staroměstském náměstí. Takto o něm referoval dobový tisk: „*Bohoslužby tyto konal nejsympatičtější z československých duchovních, farář Alois Janeš, správce pražské diecéze, který je jedním ze čtyř kandidátů, navržených pro úřad patriarchy československé církve za zemřelého dra. Farského. Farář Janeš má nejvíce sympatií mezi prostým lidem, k nimž dovede promluvit taktéž prostě, ale účinně – od srdce*

⁹⁰ Dopis biskupské konzistoře z 26.5. 1919 psaný ve věci obsazení děkanského obročí v Písku. SOkA Písek, MÚ Písek, sign XIII H, kart. 711.

⁹¹ Tamtéž.

⁹² Srovnej: MAREK, P., *Církevní krize*, s. 239. Více: KOŘALKOVÁ, Květa: Změny náboženských poměrů v Táboře a okolí po vzniku Československé republiky. In: Tábořský archiv, 7/1995-1996, s. 233-248. Táž: Společenské působení církvi v Táboře v letech 1918 – 1938. In: tamtéž, 8/1997-1998, s. 235-249.

⁹³ *Liber memorabilium*, s. 133.

⁹⁴ „*Dodati sluší, že rodiče Janeše těžce, ba přetěžce nesli krok svého syna, a já jsem sám slyšel od otce Janešova bolestivé stížnosti nad tímto jedním odpadlým synem – knězem. Otec očihledně zdravotně scházel a slova: co to jen ten syn udělal, byla částým jeho a bolestným výkřikem. Denní návštěvou děk. chrámu P. tišil ubohý otec svoji bolest. Pohřbu jeho účastnil se odpadlý syn – jak mu asi bylo. Duchovní správa vystrojila mu pohřeb za účasti šesti zdejších kněží, aby ukázala jak si váží otce, třeba že jeho syn – kněz odpadl a spolu, aby tak zřejmou apologii dala odpadlíkům jak zdejší, tak i oběma druhým bratrům Janešovým, z nichž jeden jest bez vyznání a druhý československý. Tito oba účastnili se bohoslužeb zádušních, odpadlý kněz Alois Janeš kostelu děk., v němž jako katol. kněz celebrovával, se vyhnul. Člověk nad tím zamyslet se musí! Dle zpráv – stal se Alois Janeš správcem čl. u sv. Mikuláše v Praze – snad touží po vyšším místě ve vedení „církve čl.“ – zdá se, že dle jeho mínění nebyl v církvi katol. uznáván a ceněn. Par nobile fratrum Farský a Janeš. * Janeš apostata zemřel náhle v Praze 1929 a dal se spálit.“ *Liber memorabilium*, s. 133-134.*

*k srdci.*⁹⁵ Na sklonku roku 1927 se stal patriarchou královéhradecký biskup Gustav Procházka.

František Šebek žil jako bohoslovec v Topělci (vesnice 3 km severně od Písku) u svého strýce. Vysvěcen byl v roce 1917 a primici slavil v Písku v kostele Narození Panny Marie. Poté, co byl kaplanem a učitelem ve Velharticích, přestoupil do CČS. Od srpna do prosince roku 1922 byl instalován farářem náboženské obce CČS v Písku.⁹⁶

2.7 „Vytyčování hranic“ v roce 1921

Náboženská obec CČS po svém vzniku začala vyvíjet aktivity ke svému zviditelnění. Dne 17. července 1921 uspořádala na Riegrově náměstí tábor lidu, před kterým promluvil národní demokrat a člen CČS profesor Karel Kostlivý z Tábora.⁹⁷ „Účast na táboru nebyla velká, ale přec naše řady utěšeně se množily, že přikročeno k uspořádání I. bohoslužeb.“⁹⁸

První bohoslužba se uskutečnila 31. července na Velkém náměstí u vchodu do domu Okresní správy politické (hejtmanství). Sloužil ji duchovní František Brož, okresní tajemník z Hluboké nad Vltavou. Pro akci jej získal místopředseda Jaroslav Vaněček poté, co se s ním setkal na slavnostech Jana Husa v Husinci. „Odbýval se křest syna krejčího Matáska, účinkovala legionářská hudba, účast byla ohromná.“⁹⁹ Poněkud jinak nám o atmosféře a hlavně hudebním doprovodu první československé bohoslužby referuje *Pamětní kniha*: „Čeští Bratři propůjčili nám zatím jejich sbor ku schůzkám našim a my pilně cvičili píseň k naší I. mši. Poslední zkouška byla v hudební škole s hudebníky, kteří měli dodatí naši bohoslužbě lesku a zároveň nahraditi harmonium. Br. duchovní Brož byl tak prozíravý, že sebou vzal výborného varhaníka br. Píchu z Vodňan a tak první naše bohoslužba vyzněla slavnostním způsobem, a my všichni rozcházelí se s blahým vědomím, že dílo založené dr. Farským je dobré a proto Bůh nám při dalších krocích jistě žehnati bude.“¹⁰⁰

⁹⁵ *Pamětní kniha*, s. 104. Článek podepsán Uranus.

⁹⁶ *Liber memorabilium*, s. 135; *Pamětní kniha*, s. 38; PRÁŠEK, J., *Písek pře 75 lety*, s. 84.

⁹⁷ „Od té doby agitovali, měli zde schůzi a řeč s balkonu radnice, kde mluvil prof. Kostlivý z Tábora. Obsah řečí jako jiných podobných „řečníků“. Řím, zpátečnictví, Kristus, válka, zvony, kanony, Habsburkové, biskupové, štola, odpustky, ohlupování, zpověď, tmářství, Bílá Hora, Koniáš atd. toť pilulky, které různě promísené a v různé dózi dávají každému takovému řečníku substrát „celé skvělé, fulminantní a přesvědčivé řeči“. Protože všecko toto lid zdejší, respektive návštěvníci přednášek dávno slyšeli nebo v plátcích ala „Právo Lidu“ „Rudé Právo“ a podobných četli, neměla řeč profesora účinků hledaných a radou starších čekanych.“ *Liber memorabilium*, s. 93.

⁹⁸ *Pamětní kniha*, s. 32.

⁹⁹ KRYL, B. 8. let, s. 2.

¹⁰⁰ *Pamětní kniha*, s. 32. Odlišný byl pohled píseckého děkana: „Napraviti vše a pronikavě zasáhnouti v písecký život měly tedy bohoslužby československé. Plakáty s kalichem a nápisem „I. československá mše sv.“ měly sehnati nejen z Písku, ale i z okolí (kde plakáty nalepeny) zástupy uvědomělých Čechů, aby se rozešli s Římem. Bohoslužbu (v červenci 1921) konal Frant. Sal. Brož, bývalý kaplan v Nepomuce, odpadlík t.č. okresní tajemník ze Hluboké. Oltář postaven ve vestibulu okresní správy politické (blíže kláštera). Přišli lidé, dobré tři čtvrtiny

Následující neděli byl v katolických kostelech po mších svatých přečten tento pokyn: „V městě Písku agituje se pro odpad od církve římskokatolické. Duchovní správa upozorňuje věřící katolíky a vybízí je, aby zůstali věrni té víře, již vyznával a ve které zemřel sv. Václav, sv. Ludmila, sv. Vojtěch, svatí Cyril i Metod a aby nedali se svéstí hesly, že nová víra jest tatáž jako naše až na to, že má vše české. V našich římskokatolických kostelech není nijak rodná, česká řeč utiskována, a my, knězi římskokatol. jsem a budeme obětavými československými vlastenci. Víra naše a církev římskokatolická nijak nám nebéře naše národní přesvědčení a nezapovídá jeho projevu. Věrni sv. Cyrilu, Metodu, Ludmile a Václavu byli jsme a budeme věrni též svému lidu českému, z jehož středu jsme vyšli a k němuž se vždy a všude hlásíme. Bůh, církev, vlast, vlastenecké heslo velikého biskupa Jirsíka jest a bude našim heslem, jež spojí a sjednotí všechny katolíky.“¹⁰¹

Mimo to svolal písecký děkan přednášku, ve které promluvil o rozdílnosti Církve římskokatolické a Církve československé. Hlavní rozdíl viděl v jejím založení, na jedné straně apoštoly a na druhé odpadlymi knězi.¹⁰²

Přednáška profesora Šimečka z Českých Budějovic na téma: „*Křesťanství Kristovo, Řím a podstata českého hnutí náboženského*“, která se uskutečnila 28. srpna 1921 v místní Sokolovně měla být zpestřena debatou s děkanem Antonínem Svobodou. Nevíme, zda toto pozvání faráři zprostředkoval pouze místní tisk nebo zda mu jej zástupce CČS tlumočil osobně, každopádně se neúčastnil. „*Děkan ovšem reklamu jim neudělal a do schůze se nedostavil znaje „slušnou“ debatu a řeč prof. Šimečka, který nejen v Českých Budějovicích, ale po celém českém jihu jest znám jako agitátor kalibru nejnižšího snižuje se ke špinění církve a kněžství více než plátky ceny nejslabší. Schůze byla přeslabě navštívena, tak že sám řečník si stěžoval na neúčast a tepal zaostalost jihu českého a hlavně Písku. Řeč jeho nestojí za kritiku vůbec.*“¹⁰³

U příležitosti svátku svatého Václava bylo vyjednáno s Emilem Dlouhým-Pokorným¹⁰⁴ postavit oltář u vchodu do radnice a konat bohoslužbu i svatební obřad tam.

diváků a těch několik „pravých Čechů“, členů sekty československé. Aby více táhlo, konán též prvý křest. Posudky a celém tom prvém vystoupení byly různé, hojně ne příliš lichotivých, výsledek dle „ticha“ československých členů sotva veliký.“ *Liber memorabilium*, s. 93-94.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 97 – 98.

¹⁰² Tamtéž, s. 98.

¹⁰³ *Liber memorabilium*, s. 99 - 100.

¹⁰⁴ O jeho osobě více: MAREK, P., *Od Katolické moderny k českému církevnímu rozkolu*; komentář k jeho osobě od Antonína Svobody: „*Korunou všeho snažení sekty českosl. byl „Dlouhý-Pokorný“ zakladatel jmenované sekty, odpadlý katol. kněz a bývalý pražský kaplan, který ještě před převratem odpadl a oženil se, po rozvodu – rozluce nový sňatek uzavřel. Měl v Písku ve vestibulu radnice bohoslužby, k nimž zdejší starší sekty československé obce zvali plakáty. Zvláštní, že již na těchto plakátech byla jen II. českosl. mše. – přídavek svatá již byl tentokrát vynechán. Dobrá charakteristika, ať již náhodná či vědomá!*“ *Liber memorabilium*, s. 101.

Odpoledne pak následovala přednáška hosta na téma *Čechové a otázka náboženská*.¹⁰⁵ Katolíci se odpoledne účastnili za zpěvu chorálu „Sv. Václave“ průvodu. Vyšli po litaniích z kostela sv. Václava na píseckém předměstí do kostela Narození Panny Marie, kde děkan promluvil na téma *Svatý Václav katolík a Čech*.¹⁰⁶

Třetí mše se konala dne 28. října 1921 a sloužil ji opět František Brož, tentokrát v kreslírně dívčí měšťanské školy.¹⁰⁷ Naplno se rozjela činnost osvětového odboru. Navázal kontakt s Národní Jednotou Pošumavskou v Českých Budějovicích, která mu zapůjčila cyklus přednášek o Slovensku s obrázky. Další cyklus přednášek tentokrát s náboženskou tematikou vytvořil předseda odboru Jaroslav Vaněček. Byl zastřešen názvem „*O Jsoucnosti Boží, proč žijeme, je-li duše lidská nesmrtelná, o vzniku a působení myšlenek*“.¹⁰⁸

Na konci roku 1921 se odehrála slavnost, která se pro náboženskou obec CČS stala tradicí. Bylo to obdarování u vánočního stromku. Malé děti dostaly hračky a starší knihy.¹⁰⁹ Děkan rekapituloval uplynulý rok tímto zápisem: „*V novém roce chraň nás Pane, dej sílu, abychom až do konce setrvali ve Tvé službě a věrni Tvé svaté, katolické církvi, jež v naší vlasti tolik jest tupena tiskem, řečmi, letáky, protináboženskými spolky, ba skoro možno říci téměř všemi spolky, které mají jedno heslo, byť jinak diametrálně se lišily, a tj. heslo již dávno: zničte církev. Bouře veliké zmítají rozumem i srdcem našich českých bratří, bouře rozvířené ne zdejší krví, ale cizí, jinorodou vtělivší podvratné myšlenky ve svob. zednářstvo, ve směry komunisticko-bolševické a nezdravé demokracie. Heslo jejich: Ukřižuj! zní v jiných formách oděno šatem pseudopokroku po nivách naší vlasti a ničí klid rodin, rozvádí přátele, rve zděděnou víru svatováclavskou a staré, české poctivé zvyky... Jak bolí srdce, když běže duchovní správce lístky přihlášek odpadů od církve, skály Petrovy, jak hořko čísti jména i dětí školních odhlášených svedenými rodiči k bezvyznání... Dozvuky sčítání z r. 1921 jeví se na*

¹⁰⁵ Pamětní kniha, s. 33.

¹⁰⁶ Liber memorabilium, s. 101.

¹⁰⁷ „Den 28. října, den naší samostatnosti, měl sektě čsl. opět pomoci k reklamě. Měli své bohoslužby v kreslírně měšť. dívčí školy. Referát podán jakýmsi V-k [rozuměj Vaněček, pozn. autorky] do „Pís. Kraje“ tak, aby vyvýšení byli Čechoslováci a sníženi katolíci. Po bombastické chvále řečníka, čsl. faráře Frt. Brože a po projevech svého „extra vlastenectví“ psal V-k „a na druhé straně kostel prázdný a pustý, p. děkan zakázal bohoslužby.“ V tomto tonu sprostě lži pokračováno v této novinářské noticce a ohříváno staré Rakousko, bohoslužby za Bělehrad, záповěď hymny české atd. Děkan nemohl k tak markantní a perfidní lži mlčeti, bylť kostel děkanský v 8 i v 9 hodin přeplněn a bohoslužby konané zvláště v 8 h. četně navštíveny a proto dal do druhých zde vycházejících novin P. Listů „zasláno“, kde krátce, klidně a věcně ukázal na lež dopisovatele Čechoslováků a vyvrátil tvrzení štvavého a nízkého nájezdu, který mnohým otevřel oči, že poznali „čistotu zbraní a pravdu českosl. sekty.“ Střela sektou čsl. proti nám – katolíkům vystřelená a napuštěná jedem potupy a lži obrátila se proti nim!“ Tamtéž, s. 101.

¹⁰⁸ Pamětní kniha, s. 34.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 34. Srovnej *Od té chvíle až do konce roku nápadně mlčí – chytali sice děti i dospělé „vánoční nadílkou“, ale vše jde jaksi ospale a zaraženě. Útok zastřešený hyper vlasteneckým nadšením se nezdařil, snad kují a přemýšlejí o jiné cestě k nájezdu, osnují nové lži, neboť pravdy nemají. Jejich vůdci a zakladatelé zradili Krista – Pravdu.* Liber memorabilium, s. 101.

začátku nového roku, kdy duchovní správce bere lístky, aby v matrice zaznamenával jejich odpad.“¹¹⁰

2. 8. Otázka kostelů

Jak už jsem naznačila v předchozí kapitole, náboženská obec ČČS se po svém založení v Písku potýkala s problémem bohoslužebného i organizačního prostoru. Výpomoc poskytla ČCE, která náboženské obci propůjčila svoji místnost, aby se zde mohla scházet a nacvičovat zpěv. První bohoslužba se konala pod širým nebem a tak se Karel Weber a František Pavlíček¹¹¹ vydali za místním děkanem s žádostí o propůjčení jakéhokoli píseckého kostela, kam by se bohoslužba mohla přesunout za nepříznivého počasí. „*Děkan přirozeně odmítl poukazuje na to, že jest to vyznání zcela odlišné od církve římskokatolické.*“¹¹² Z celé této situace se rozvinul zajímavý rozhovor, o kterém máme záznam pouze ze strany děkana. I tak dobře charakterizuje názory obou stran, které se rozhovoru zúčastnily.

„*P. Weber: „Ale vždyť jest to jedno, jenom že my máme všechno české.“ Děkan: „Když, jak pravíte, jest to jedno vyznání, tedy vy fedrujíte agitujíte pro církev čsl. zavádíte do Písku něco zbytečného, nebo snad já jako děkan, či z ostatních duchovních Vám někdo nevyhovuje v potřebách náboženských?“ P. Weber: „Prosím my jsme s Vámi, důstojný pane, i se všemi nejvýše spokojeni.“ (!) Druhý, p. Pavlíček pomáhal prvnímu řečníkovi. „Papež míchá se nám do záležitostí republiky, jmenuje nám biskupy.“ „A jmenuje, prosím“, pokračuje děkan, „Sasíky, nebo Maďary nebo Prusy. Jmenuje naše lidi, Čechy, vlastenecky smýšlející a z rodů občanských i nízkých. Do práv republiky politických papež nijak se nemísí, to uznala i naše státní správa, která má u papeže své zastoupení, jinak by je odvolala. Konečně ani Francie, ani Anglie, tedy naši spojenci, nevidí v tom nic na újmu své politiky a velmocenského postavení ve světě, že mají u Vatikánu své zástupce a Řím opět své splnomocněnce u nich. Že papež uznává náš stát a jak korektně choval se k jeho zřízení můžete vědět ze slov zahraničního min. obran. dra Beneše i samého presidenta. P. Weber: „Ale ta latina, přec by bylo krásné vše po česku.“ „Máme vše po česku“ praví děkan, „až na mši sv., která jen v neděli jest zpívána, jindy z modliteb není blíž nic slyšeli: A této latině rozumí každý průměrný žák školy měšťanské, kde se vykládá o mši sv. A konečně latinou ve mši sv. nijak nemusí býti dotčeno o naše české a vlastenecké cítění, neboť latina bohoslužebná není žádným živým jazykem některého národu, jemuž by snad užíváním jeho řeči dávalo se jakési*

¹¹⁰ *Liber memorabilium*, s. 111.

¹¹¹ Více kap. III.5.

¹¹² *Liber memorabilium*, s. 95.

privilegium. Jest to řeč samou historií posvěcená a chcete-li posvěcená i sv. Václavem, Arnoštem z Pardubic, ba i samým Husem, který v této řeči mnohé spisy napsal a též mši sv. týmž způsobem jako my, katolíci dnes, také sloužil, a ač o práva našeho národa tolik se zasadil, neviděl v tomto nic pro český národ snižujícího a urážlivého. Ostatně kdyby dnešní „vlastenecké“ proudy usilující o jazyk národní jednali v této věci historicky i nábožensky důsledně, musili by chtít liturgii mše sv. ne českou, ale staroslovanskou. A ta nám sv. Otcem povolena jest.“ „Tak?“ divili se oba. „Ano“ pokračuji, „na místech Čechům jak historicky, tak nábožensky vzácných a drahých jest z Říma povoleno míti mši sv. staroslověnsky a to u sv. Jiří na hradě pražském, v Emauzích, u sv. Víta, v kapli sv. Václava, na sv. Hoře, na Sázavě, v Boleslavě, na Velehradě, na Hostýně. Toť jistě význačné, ba přímo krásné pro srdce Čecha, že takto v Římě byla naše historie pochopena a tak vznešeně uznána.“ Začli, nemohouce odpověděti, na jiné pole poukazující na některé (většinou vybájené) pověsti, co se kázalo za války, jak se velebili Habsburkové, že se nezamezilo krveprolití atd. samé známé a znovu ohříváné věci. Děkan odpověděl, že tvrzení mnohá, ba všechna by bylo předem dokázati a v případě, že by ten či onen kněz byl něco řekl, co dnes v době osvobození jinak se váží, to že ještě není důkaz špatnosti církve, jejího povolání ve světě a učení. Ani kněz, ba ani biskup, ba ani sám papež není církev, skutky jejich jako jednotlivců nejsou a nemohou býti imputovány celku tak jako činy jednotlivců, Čechů ať sebe výše stojících v národním životě, nemohou býti měřítkem hodnoty celonárodní nebo dokonce odsouzení celého národa českého. „A konečně já – pravil děkan - nechci a nebudu své češství dokazovati tak, jak dokazují českoslovenští duchovní, neboť jsem své národní smýšlení netajil ani za války, kdy mnozí dnes tolik vlastenecky nadšení hlasatelé – mlčeli. Mně jako katolickému a řeknu jasněji římskokatolickému knězi Řím nijak nebránil a nebrání v mé příslušnosti národní. Působím zde od roku 1903, každému jest možno se zeptati na mé národní, české smýšlení, libo-li mám to i písemně jak od okresní školní rady, tak od ředitelství zdejší reálky. Víím, že se zde agituje pro církev československou, nehledám sporů, ale práva a povinnosti, jež jsem na sebe vzal jako zdejší správce duchovní hájiti budu až do posledního dechu. Vaše přesvědčení Vám neběru, ale povinnosti svoji vykonám. Nejde mi a nešlo o nic, když jsem o zdejší děkanství žádal, než o zachování, utvrzení a povznesení života náboženského a to s pomocí Boží chci konati, třeba odejdu chud jako jsem přišel.“ Po několika omluvných slovech odešli jmenovaní deputanti.“¹¹³

¹¹³ *Liber memorabilium*, s. 95 – 97.

Poté, co u Antonína Svobody zástupci náboženské obce CČS neuspěli, obrátili se společně s ČCE na Městskou radu v Písku s prosbou o přidělení kostela.¹¹⁴ Na základě této žádosti byl 17. srpna 1921 děkan Svoboda pozván na městský úřad, aby se se zástupci CČS domluvil o předání jednoho z kostelů. Děkan odmítl takové schůzky se zúčastnit.¹¹⁵ Za této situace byla Okresní školní rada požádána o propůjčení školní místnosti k pořádání bohoslužeb a schůzí. Ředitelka dívčí měšťanské školy na Husově náměstí Regina Husová¹¹⁶ souhlasila s propůjčením kreslírny náboženské obci, „zač budiž Jí vděčná paměť věnována.“¹¹⁷

Zástupci CČS se nevzdávali a 14. října 1922 podali, tentokrát na Okresní správu, žádost druhou. „*Oznamujeme slušně, že samostatná nábož. obec církve českosl. v Písku jest státem schválena. Z důvodu toho a rovněž také, že v nejbližším zasedání náro. Shromáždění bude projednán zákon o spoluužívání kostelů, žádá rada starších čl. církve v Písku jménem svým a 1200 zdejších členů této církve za laskavé přidělení jednoho ze čtyř kostelů v Písku, aby tam mohly býti vykonávány bohoslužby dle ritu čl. církve. Žádost stejného znění podána na patronát zdejších kostelů t. j. na městský úřad. Předseda: Karel Weber – místopř.: Jarosl. Vaněček – jednatel: Václav Vorel – pokladník: Holý Rudolf.*“¹¹⁸ Okresní správa požádala o vyjádření Děkanský úřad v Písku. Antonín Svoboda do *Liber memorabilis* zaznamenal: „*Poněvadž na některých místech čl. sektáři „zabrali“ kostely¹¹⁹ a přes rozsudek odsuzující toto jejich „držení“ kostelů nevraceli¹²⁰, dostali i zdejší bratři touhu po kostele, ale ne židovském nebo bratrské modlitebně, ale po ř. katolickém a podali okr. správě politické v Písku přípis.*“¹²¹ Žádost odmítl s tím, že „*kostely písecké náleží církvi římskokatolické*“.¹²²

¹¹⁴ „... o přidělení hřbitovního kostela požádána (zároveň s církví českoslov.) městská rada.“ *Pamětní kniha*, s. 24.

¹¹⁵ *Liber memorabilium*, s. 99.

¹¹⁶ Informace o Anně Regině Husové dostupné na: <http://www.albrechticenadvltavou.cz/chrestovice/husova.php> [cit. 2007-12-03]; vzpomínku na ni uvádí také Zdeněk Kalista: „*Její zásobovatelkou (rozuměj svojí neteří Aničky), pokud šlo o dětskou literaturu, byla hlavně sestra jejího otce A. R. Husová, učitelka a později ředitelka měšťanské školy v Písku. Sama spisovatelka pro mládež (psala rozličné příležitostné verše pro ni, hlavně však půvabné pohádky, jejichž několik svazků vydala s kresbami svého bratrance Mikuláše Aleše), dovedla pro svoje neteře vyhmátnouti v rozsáhlé knižní produkci pro mládež, která tehdy vycházela, knížky opravdu cenné a poutavé.*“ Zmiňuje také její účast na levicovém večeru mladé poezie, který společně s Wolkerem, Kadlecem a Píšou uspořádali 27. 1. 1921 v sále kavárny U Zlatého kola na náměstí. „*I stará slečna učitelka A. R. Husová, o které jsem vyprávěl ve svých vzpomínkách z dětství, zasedla mezi obecnstvem, třebaže byla sama věrnou příslušnicí Státoprávní demokracie.*“ KALISTA, Z., *Po proudu života (1)*, s. 100, 628.

¹¹⁷ *Pamětní kniha*, s. 33.

¹¹⁸ *Liber memorabilium*, s. 99.

¹¹⁹ Obsazení římskokatolických kostelů a far církví československou - zpráva z 13.1.1924. Okresní úřad Písek (dále jen OKÚ Písek), Prezidiální spisy, kart. 44, inv.č. 258.

¹²⁰ Vracení kostelů zabraných Církvi československou Římskokatolické církvi. OKÚ Písek, Prezidiální spisy, kart. 46, inv. č. 341.

¹²¹ *Liber memorabilium*, s. 99.

¹²² „*K dotazu slušně se poukazuje na rozhodnutí zemské správy politické z 23. 11. 1920. č. 37257 a výnos minist. školství z 19. 12. 1920 č. 81572 s rozhodnutím zemské správy polit. z 8. 1. 1921 č. 17 B – 1177-20. Podepsaný*

2. 9 Sbor „Chelčického“ ČCE¹²³

V roce 1921 se ustavující schůze sboru CČE sešla 23. února. Zahájil ji duchovní správce Bohumil Souček z Tábora a na jeho návrh byl zvolen prozatímní pracovní výbor: předsedou profesor František Havelka, jednatelem Alois Táborský a pokladníkem Emil Gaigher. Na valné schůzi 26. dubna byl zvolen jako předseda sboru Václav Šesták, správce na Kožlí, jehož zástupcem v době nepřítomnosti byl Fr. Havelka místopředseda. Schůze se konaly v soukromém domě na Fügnerově náměstí (čp. 40). Zde byly slaveny i bohoslužby, na které zvaly plakáty a vývěsní skříňky.¹²⁴ Pracovní výbor schválil konání pravidelných schůzí každou středu a sobotu v pět hodin odpoledne. „*Směrnice přijaté v ustavující schůzi (schůze dvakrát do týdne) nebyly zachovány ani v tomto prvním roce organisované činnosti. Přesto však byl počet schůzí nadmíru značný, došlo k nim v 39 případech; dalších 6 řádně svolaných vyznělo na prázdno, poněvadž se členové nedostavili.*“¹²⁵

Prozatímním duchovním správcem byl 7. srpna 1921 zvolen Jiří Čížek. Synodní výbor zamítl žádost o ustanovení samostatného sboru, který zůstal filiálním až do 3. prosince 1922. Zatímco Evangelická reformovaná kazatelská stanice v Písku měla v roce 1900 okolo 30 členů, v roce 1922 vzrostl počet na necelých 500 lidí. Pokud se počítali i obvody, které ke sboru příslušely, šlo o 1350 členů.¹²⁶ K obvodu sboru patřily okresy Písek, Mirovice, Týn nad Vltavou a Prachatice. Sbor měřil od severu k jihu 80 km a od východu k západu 40 km. Většina evangelíků žila sice ve městě samém, ale i tak byla diaspora veliká.¹²⁷

V předchozích dvou letech se Chelčického sbor soustředil převážně na aktivity v Písku. V průběhu roku 1921 byly přednášky „o přestupu“ pořádány o nedělích na venkově. Plakáty na ně pořídili společně se sborem v Táboře. V červenci až listopadu byly slouženy evangelické bohoslužby v Putimi, Protivíně, Veselíčku, Mirovicích, a Čimelicích. Práce se dařila zejména v Putimi. Na konci roku 1921 se zde k českobratrské církvi hlásilo 41 členů

děk. úřad k pokynu konsistoře v Č. Budějovicích ze 6. 11. 1922 č. 11377. Nemůže vůbec žádných dispozic ve směru podané žádosti činiti, ježto kostely písecké náleží církvi římskokatolické.“ Tamtéž, s. 99.

¹²³ „... první zmínka o tomto pojmenování v zápisu v schůzi 18. 5. 1921“, *Stručná historie*, s. 23.

¹²⁴ „V dalším průběhu schůze bylo schváleno poříditi 3 – 4 návěsní skříňky (z nich 1 na radnici)...Návěsní skříňky byly upevněny na domě br. Zdeňka Mergla v Karlově ulici a domě Na růžku naproti poště (na radnici obec to nepovolila).“ *Stručná historie*, s. 22–23; „Čeští bratři letos jako v loni agitují bohoslužbami na „Malém náměstí,“ kde zvaní pastoři promlouvají, účast jest stále slabší, zdá se, že již tato novota ani zvědavce více netáhne. Mimo to mají své schůze a pobožnosti v soukromém domě na Fügnerově náměstí, kam zvou plakáty i vývěsní skříňkou.“ *Liber memorabilium*, s. 92.

¹²⁵ *Stručná historie*, s. 22.

¹²⁶ „Dle doslechu trpce nesou předáci a fedrovatelé tak zvaných „Českých Bratří“, že mezi těmi, kteří se jim přihlásili za členy „bratry“ jest valně takových, o které jak se stanoviska společenského, tak náboženského mnoho nestojí. „Padavky“ bychom je nazvali my. Snad bratři mají je pouze „pro počet“. Habeant sibi! Tak se vyplácí agitace a potom prý jest pro očistu a zvroutnění náboženské!“ *Liber memorabilium*, s. 92 – 93.

¹²⁷ Historie sboru Chelčického v Písku dostupná na: http://pisek.evangnet.cz/podstranky/hist_souc.htm [cit. 2007-12-03].

a 12 dětí. O rok později to bylo již 60 dospělých a 15 dětí. Náboženství vyučoval br. Kučera.¹²⁸

Na začátku roku 1922 se kvůli nemoci vzdal všech funkcí ve sboru diakon Čížek. Otevřela se otázka získání trvalého faráře. Staršovstvo nejdříve uvažovalo o Josefu Toulovi z Moravče, který nabídku odmítl. Na schůzi 14. května byl jednomyslně zvolen Vladimír Čech z Prahy, který nastoupil 1. července 1922.¹²⁹ Poté, co se v prosinci sbor osamostatnil proběhla v únoru 1923 nová volba faráře. Opětovně byl zvolen Vladimír Čech.¹³⁰ Slavnostní instalace proběhla 15. srpna 1923 v nové modlitebně na Fügnerově náměstí.¹³¹

Novou modlitebnu získal sbor po složitém hledání. Nejdříve neuspěli s žádostí o poskytnutí jednoho ze čtyř kostelů v Písku.¹³² V roce 1922 se rozhodli obrátit přímo na Národní shromáždění. Mezitím proběhla neúspěšná jednání o poskytnutí prostor na radnici a v obchodní škole. Rada starších došla k závěru, že by bylo nejlepší koupit pozemek (na Spáleníšti) a na něm postavit modlitebnu. V lednu 1923 se situace změnila. Podařilo se sjednat koupi domu čp. 48 na Fügnerově náměstí od manželů Vaňkových, v kterém byl provozován biograf. *„Na valné schůzi (28. 1.) schválen návrh na koupi budovy biografu (tím se ruší koupě pozemku Na spáleníšti), br. Čech vysvětlil, že lze budovy užívat jako modlitebny, i když v ní budou pořádána biografická představení s přiměřenými filmy.“*¹³³ Sbor následně uzavřel smlouvu s píseckým Sokolem.¹³⁴ Pronajmutí bohoslužebného prostoru k provozování kina nebylo na všech stranách přijato s pochopením. *„V Písku koupili si Č. bratři biograf za svoji modlitebnu, jež večer jest pronajata zdejšímu „Sokolu“ pro biografická představení! Dům modlitby jest zároveň domem, kde se předvádí krváky, hřích a kusy na něž nedospělí (jak čítáme také na plakátech Bio – Sokol) nemají přístup! Nemohli opravdu vyjádřiti Č. bratři lépe své ledví a svoji opravdovost náboženskou! Kristus s důtkami jeví se našemu zraku, když srovnáváme hesla jejich čistého, Kristova náboženství s jejich tak směšnou praxí. I tj. dobrou apologii pro nás – ejhle jak v praxi se jeví spoluužívání kostelů a jak by kostely dle přání Bartošků a podobných navrhovatelů rozluk liberálních měly vyhlížeti: Stoupenici „Č. bratří“*

¹²⁸ *Stručná historie*, s. 24, 27.

¹²⁹ Poprvé měl písecký sbor možnost se s ním seznámit 5. července 1921, kdy promluvil na oslavách M. J. Husa. Tamtéž, s. 26.

¹³⁰ *„Pro omezený prostor modlitebny prodloužena volba faráře i na nedělní odpoledne a na úterý i pátek večer i příští neděli. Nadpoloviční většina podle seznamu hlasovných členů činí 80, odevzdáno 111 lístků. Po sdělení syn. výboru určen pro volbu faráře jediný kandidát a zvolen nadpoloviční většinou br. Vladimír Čech.“* Tamtéž, s. 29.

¹³¹ *„Dovolujeme si zváti vás uctivě k instalaci br. faráře Vladimíra J. Čecha, prvního duchovního správce farního sboru českobratrské církve evang. v Písku, kterou vykoná dne 15. srpna 1923 o 9. hod. br. konsenior Jan Václavík v nové modlitebně na Fügnerově náměstí v Písku. V Písku v červenci 1923. Staršovstvo českobratrského sboru Chelčického v Písku.“* Pozvánka zaslaná Městské radě v Písku. MÚ Písek, sign. XIII/ K, kart. 798.

¹³² Viz kapitola III. 8.

¹³³ *Stručná historie*, s. 28.

¹³⁴ *„Nájemní smlouvu se Sokolem podpíší za sbor bři Havelka, Čech a Ing. Sehnoutka.“* Tamtéž.

v Písku, kteří ještě logicky myslí a zachovali aspoň trochu náboženské soudnosti a citu musí a jistě poznají „pravost své církve“ a její naprostou odlišnost od historických „Č. bratří“, k nimž mají tak daleko. Jasně zde ukázali své příbuzenství s protestanty, v jichž modlitebnách již někteří pastoři zavádějí kult pohanských bůžků a bohyň a jejich oslavy. A veřejnost mlčí – to není zneužití náboženství, to není mamonění, to není snížení náboženského citu! Ovšem „Sokol“ vydělává a jednota „Č. bratří“ pronajímajíc místnost biografu – modlitebny „Bio – Sokolu“ těžší a hromaditi chce kapitál. Vše to nemůže míti trvání, nemá to základu: Krista a Jeho Pravdy. Sama Prozřetelnost vede vše ke konci, a duše hledající Pravdu zase se vrátí!“¹³⁵

¹³⁵ *Liber memorabilis*, s. 137 – 138.

ZÁVĚR

Ve své práci jsem se snažila uchopit podobu přestupového hnutí ve městě Písku. Předepsaný rozsah práce mi umožnil podrobně sledovat pouze léta 1918 až 1922. V tomto období došlo k několika klíčovým událostem. V roce 1919 se po zemřelém Msgru Ant. Pixovi stal novým děkanem římsko-katolické farnosti Narození Panny Marie P. Antonín Svoboda. Kronika *Liber memorabilium* popisuje, jak katolický náboženský život farnosti, tak i jeho názory a postoje k nově zformovaným nekatolickým církvím. I když reprezentuje katolickou většinu v dané lokalitě, cítí se jejich agitační (evangelizační) činností ohrožen. Usiloval o uměnění trendu přestupů, jak instruktážními prohlášeními během bohoslužeb, tak přednáškovou a literární činností.

Nově sjednocená ČCE byla v Písku zastoupena sborem Chelčického. (Jednalo se o název místního sboru, který může snadno vést k záměně s baptistickou Bratrskou jednotou Chelčického). Byl pokračovatelem Evangelické reformované kazatelské stanice založené v roce 1900. Jeho členská základna byla po sledované období ve značném vzestupu, což se odrazilo i ve výsledcích sčítání obyvatelstva v únoru roku 1921. Tato skutečnost umožnila osamostatnění sboru, instalaci trvalého faráře Vladimíra Čecha a koupi domu, kde byla zřízena nová modlitebna.

K Církvi československé se v Písku do konce roku 1920 hlásili pouze čtyři lidé. V průběhu únorového sčítání v roce 1921 stoupl počet zhruba na 300 členů, což umožnilo zorganizování místní náboženské obce v červnu téhož roku. (Přímým podnětem k jejímu vzniku byl pohřeb paní Cvachové, manželky městského strážníka Františka Cvacha). Její počáteční aktivity, spojené s bývalými faráři římsko-katolické církve, byly ze strany místního děkana vnímány nejvíc konfrontačně. Názory těchto dvou ideových proudů nejlépe ilustruje rozhovor, který se uskutečnil mezi děkanem a zástupci CČS. Ti přišli žádat o propůjčení katolického kostela pro československou bohoslužbu.

Ze zjištěných skutečností vyplývá, že Písek v prvních letech vzniku Československé republiky nijak nevybočoval z atmosféry náboženského pnutí a „*kulturního boje*“. Konkrétní projevy však postrádají vyhrocenou podobu násilných akcí. Příčiny shledávám v obecně uznávané autoritě píseckého děkana Antonína Svobody i v kultivovaném prostředí dalších dvou sledovaných církví.

Tato práce si nekladla za cíl vytvořit úplný obraz přestupového hnutí v Písku. K tomu by bylo třeba rozšířit sledované období minimálně do konce dvacátých let 20. století a sledovat také členy sboru Jednoty českobratrské, obce židovské, spiritisty a osoby bez vyznání. Bylo by užitečné rozšířit pramennou základnu o osobní korespondenci a vzpomínky.

SEZNAM LITERATURY A PRAMENŮ

Literatura:

- Filipi, P. *Církev a církve. Kapitoly z ekumenické eklesiologie*. Brno: CDK, 2000. ISBN 80-85959-58-5.
- Filipi, P. *Křesťanstvo. Historie, statistika, charakteristika křesťanských církví*. Brno: CDK, 2001. ISBN 80-85959-80-1.
- Flegl, M. Přestupové hnutí dvacátých let a jeho kořeny. In *Kristianu Pavlu Lanštyákoví k devadesátinám*, Praha 3 – Jarov 1982, s. 2 – 9. Poslední aktualizace 6. 2. 2007 [cit. 2007-12-03]. Dostupné na WWW: <<http://www.volny.cz/cce.zizkov/126c.shtml>>.
- Kadlec, J. *Dějiny katolické církve III*. 3. přep. vyd. Olomouc: Vydavatelství UP, 1993. ISBN 80-7067-285-4.
- Kadlec, J. *Přehled českých církevních dějin 2*. Praha: Zvon, 1991. ISBN 80-7113-003-6.
- Kalista, Z. *Po proudu života (1)*. Brno: Atlantis, 1997. ISBN 80-7108-126-4.
- Kavka, F. Volná Myšlenka a my. In *Český bratr. Časopis Českobratrské církve evangelické*, 3/1927, s.46.
- Kořalková, I. Společenské působení církví v Táboře v letech 1918 – 1938. In *Táborský archiv*, 8/1997/1998, s. 235-249.
- Kořalková, K. Změny náboženských poměrů v Táboře a okolí po vzniku Československé republiky. In *Táborský archiv*, 7/1995-1996, s. 233-248.
- Kovtun, J. *Republika v nebezpečném světě. Éra prezidenta Masaryka 1918 – 1935*. Praha: Torst, 2005. ISBN 80-7215-254-8.
- Kryl, B. 8 roků církve čsl. In *Pootavské listy. Orgán hájící živnostensko-obchodnické zájmy středostavovské*, 5. 1. 1927, s. 1 - 2 .
- Marek, P. *Církevní krize na počátku první Československé republiky (1918 – 1924)*. Brno: Katedra politologie a evropských studií FFUP, 2005. ISBN 80-86263-57-6
- Marek, P. *Český katolicismus 1890 – 1914. Kapitoly z dějin českého katolického tábora na přelomu 19. a 20. století*. Olomouc-Rosice: Katedra politologie a evropských studií FFUP, 2003. ISBN 80-86200-76-0.
- Marek, P. – Červený, V. – Lach, J. *Od Katolické moderny k českému církevnímu rozkolu: nástin života a díla Emila Dlouhého-Pokorného (1876-1936), kněze, politika a žurnalisty*. Rosice u Brna: Gloria, 2000. ISBN 80-86200-30-2.
- Pekař, J. *O smyslu českých dějin*. Praha: Rozmluvy, 1990. ISBN 0-946352-70-4.
- Peroutka, F. *Budování státu*. Díl I. – IV. 3. vyd. Praha: Lidové noviny, 1991.

ISBN 80-7106-040-2.

Prášek, J. *Písecké XX. století*. Písek: Nakladatelství J&M, 1999. ISBN 80-86154-18-1.

Prášek, J. *Písek před 75 lety aneb kronika roku 1922*. Písek: Nakladatelství J&M Písek, 1996.

Putna, M. C. *Česká katolická literatura 1848 – 1918*. Praha: Torst, 1998.

ISBN 80-7215-059-6.

Sedláček, A. *Dějiny královského krajského města Písku nad Otavou III*. Písek, 1913.

Spor o smysl českých dějin 1895 – 1938. Praha: Torst, 1997. ISBN 80-85639-41-6.

Sto let ve službě Evangelia (1880 – 1980). Jubilejní sborník Církve bratrské. Praha: Rada Církve bratrské, 1981.

Svoboda, A. *Kristus pán, narodil se nám: hra o 3 dějstvích se živým obrazem a zpěvy*. Brno: Benediktinská knihtiskárna, 1912.

Svoboda, A. *Kulturní boj a český katolický lid: několik upřímných slov k r. 1915*. Hradec Králové: Politické družstvo tiskové, 1915.

Svoboda, A. *Vánoční deklamace pro děti*. Brno: Benediktinská knihtiskárna, 1912.

Vaňáč, M. Církev československá. In *Křesťanské církve v českých zemích a jejich vzájemné vztahy od poloviny 19. století do dvacátých let 20. století*. Poslední aktualizace 15. 11. 2000 [cit.2007-12-03]. Dostupné na WWW:

<http://www.christnet.cz/diskuse/archiv/tema_102.html>.

Časopisy:

Písecké listy. Orgán Československé národní demokracie. Ročníky 1918 – 1922.

Písecký kraj. Krajinský list Československé strany socialistické a Jednot malozemědělců IX. župy Jihočeské. Ročníky 1918 – 1922.

Otavan. Měsíčník pro národní, kulturní a hospodářské zájmy král. města Písku a kraje Prácheňského. Ročníky 1918 – 1922.

Prameny:

Farní úřad římsko-katolické církve Narození Panny Marie v Písku, *Liber memorabilium decanatus regiae urbis Písecae (1893 – 1932)*, díl II.

Náboženská obec Československé církve husitské v Písku, *Pamětní kniha Náboženské obce Československé v Písku založené 16. VI. 1921*.

Sbor Českobratrské církve evangelické v Písku, *Stručná historie sboru Chelčického v Písku*.

SOkA Písek, Okresní úřad Písek, *Záznam o ohlášených výstupech a přestupech z náboženských společností (1906 – 1920)*, kn. 89, *Záznam o ohlášených výstupech a přestupech z náboženských společností (1920 – 1921)*, kn. 90, *Záznam o ohlášených*

výstupech a přestupech z náboženských společností (1921 – 1922), kn. 91, *Záznam o ohlášených výstupech a přestupech z náboženských společností (1922 – 1926)*, kn. 92, *Index k rejstříku změn náboženských vyznání (1922 – 1931)*, kn. 109.

SOkA Písek, Okresní úřad Písek, Prezidiální spisy, kart. 44, inv.č. 258; kart. 46, inv. č. 341.

SOkA Písek, Městský úřad Písek, sign XIII H, kart. 711; sign. XIII J, kart. 711; sign. XIII J, kart. 798; sign. XIII K, kart. 798.

.

SEZNAM ZKRATEK

CČE Českobratrská církev evangelická

CČS Církev československá

Msgr monsignor

MÚ Městský úřad

OKÚ Okresní úřad

SOkA Státní okresní archiv

ABSTRAKT

MATOUŠOVÁ, V. *Přestupové hnutí v Písku (1918-1922)*. České Budějovice 2007. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra filozofie. Vedoucí práce J. Vokoun.

Klíčové pojmy: Katolická církev, Církev československá husitská, Českobratrská církev evangelická, křesťanské církve – Československo r. 1918 – 1922, křesťanské církve Písek r. 1918 - 1922

Práce se zabývá náboženským děním ve městě Písku mezi léty 1918 – 1922. První část se věnuje náboženským souvislostem v kontextu vzniku a rozvoje Československé republiky. Všímá si tzv. „*kulturního boje*“, kdy došlo ke sloučení dvou trendů vývoje „ *pryč od Habsburků*“ a „ *pryč od Říma*“. Dává do souvislosti reformní hnutí v katolické církvi a vznik Církve československé. Stručně charakterizuje proměny v církvích evangelických a popisuje fenomén přestupového hnutí v návaznosti na sčítáním obyvatelstva v únoru roku 1921.

Druhá část se soustřeďuje na konkrétní projevy přestupového hnutí v prostředí Písku. Vychází z pramenů církevní provenience, ze záznamů o ohlášených výstupech a přestupech z náboženských společností a z dobového tisku. Stěžejní je konfrontace činnosti a názorů reprezentantů tří církví: katolické, československé a českobratrské evangelické.

ABSTRACT

The Transfer Movement in Pisek (1918 – 1922)

Key terms: The Catholic Church, The Czechoslovak Hussite Church, The Evangelical Church of Czech Brethren, Christian churches - Czechoslovakia of 1918-1922, Christian churches of Pisek – 1918 - 1922

The thesis deals with the religious life in the town of Pisek in the time period of 1918 - 1922. The first part considers religious circumstances in the context of creation and development of the Czechoslovak Republic. It pays special attention to the so called "*cultural struggle*" when two trends of progress were consolidated - "*away from Habsburgs*" and "*away from Rome*". The text draws connection between the reform movement within the Catholic Church and formation of the Czechoslovak Church. It briefly characterizes the changes in evangelical churches and describes the Transfer Movement phenomenon in concurrence with the census.

The second part focuses on specific expressions of the Transfer Movement in the town of Pisek. It uses data found in Church sources, records of announced withdrawals and transfers kept by religious organisations and in the period press. In the core of this section is the confrontation of activities and viewpoints carried out by representatives of three churches - the Catholic, the Czechoslovak and the one of Czech Brethren.